

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra ruského jazyka a literatury

Hrady a zámky Libereckého kraje

Bakalářská práce

Autor: Eliška Šimonková
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Cizí jazyky pro cestovní ruch – angličtina
Cizí jazyky pro cestovní ruch – němčina
Vedoucí práce: Mgr. Markéta Krménčíková
Oponent práce: Mgr. Miroslav Půža, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Eliška Šimonková
Studium:	P15P0135
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Cizí jazyky pro cestovní ruch - anglický jazyk, Cizí jazyky pro cestovní ruch - německý jazyk
Název bakalářské práce:	Hrady a zámky Libereckého kraje
Název bakalářské práce AJ:	Castles and Chateaux of Liberec Region

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce mapuje hrady, zámky a zříceniny Libereckého kraje.

BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. Hrady a zámky Libereckého kraje. Liberec: Nakladatelství 555, 2002, 142 s. ISBN 80-86660-01-X. BERGER, Jiří. Hrady a zámky České republiky. Praha: Fragment, 2008. Letecké snímky ČR. ISBN 978-80-253-0772-4. WAGNEROVÁ, Magdalena. Tajemná historie hradů v Čechách a na Moravě. Ilustroval Pavla ŠIMEČKOVÁ. Praha: Plot, 2012. ISBN 978-80-7428-148-8. DURDÍK, Tomáš. České hrady. 2., upr. vyd. Praha: Albatros, 2008. Oko (Albatros). ISBN 978-80-00-02165-2.

Garantující pracoviště:	Katedra ruského jazyka a literatury, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Markéta Krmenčíková
Oponent:	Mgr. Miroslav Půža, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	19.12.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce Mgr. Markéty Krmenčíkové samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Anotace

ŠIMONKOVÁ, Eliška. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 99 s. Bakalářská práce.

Předmětem bakalářské práce je zmapování hradů, zámků a zřícenin v Libereckém kraji. Cílem práce je poskytnout o těchto památkách informace, a to od jejich vzniku až po současné využití v cestovním ruchu. Teoretická část je věnována charakteristice Libereckého kraje, cestovního ruchu a SWOT analýzy. Dále obsahuje seznam hradů, zámků a zřícenin s jejich stručným popisem. V praktické části je u vybraných památek vypracovaná SWOT analýza a návrhy na případné zlepšení služeb.

Klíčová slova: Hrady. Zámky. Zříceniny. Liberecký kraj. Cestovní ruch.

Annotation

ŠIMONKOVÁ, Eliška. *Castles and Chateaux of Liberec Region*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 99 pp. Bachelor Degree Thesis.

My bachelor thesis provides a list of castles, chateaux and ruins in Liberec region. The aim of the thesis is to give information about these sites and to acquaint the reader with its history up to its present use in tourism. The theoretical part is focused on characteristics of Liberec region, tourism and the SWOT analysis. Furthermore, it offers a brief description of those castles, chateaux and ruins. In the practical part, there is a conducted SWOT analysis of selected sites and also a possible suggestions for improvement of services.

Keywords: Castles. Chateaux. Ruins. Liberec region. Tourism.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Mgr. Markétě Krmenčíkové za její rady a pomoc při zpracování bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za jejich podporu a ochotu se mnou velkou část hradů a zámků navštívit.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č.13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:..... Podpis studenta:.....

Obsah

Úvod	1
TEORETICKÁ ČÁST	2
1. Charakteristika Libereckého kraje.....	2
1.1 Geografie	2
1.2 Obyvatelstvo	3
1.3 Přírodní poměry	3
1.4 Historie	4
1.4.1 Po roce 1945	6
1.4.2 Liberec	7
2. Cestovní ruch.....	9
2.1. Definice CR	9
2.2. CR v Libereckém kraji	10
2.3. SWOT analýza.....	12
3 Hradý.....	13
3.1 Bezděz	13
3.2 Čertova Ruka	13
3.3 Česká Lípa (Lipý).....	13
3.4 Frýdlant.....	14
3.5 Frýdštejn	14
3.6 Grabštejn.....	14
3.7 Houska	15
3.8 Lemberk.....	15
3.9 Vranov	16
4 Zámky	17
4.1 Český Dub	17
4.2 Doksy.....	17

4.3	Horní Branná	17
4.4	Horní Libchava	18
4.5	Horní Police	18
4.6	Hrubá Skála	18
4.7	Hrubý Rohozec	19
4.8	Jilemnice	19
4.9	Kuřívody	19
4.10	Lázně Libverda	20
4.11	Liberec	20
4.12	Lomnice nad Popelkou	20
4.13	Malá Skála	20
4.14	Mimoň	21
4.15	Nová Louka (Bedřichov)	21
4.16	Nová Ves	21
4.17	Nový Berštein	21
4.18	Nový Falkenburk	21
4.19	Semily	22
4.20	Stvolínky	22
4.21	Svijany	22
4.22	Sychrov	23
4.23	Vartenberk (Stráž)	23
4.24	Velký Valtinov	23
4.25	Zahrádky	24
4.26	Zákupy	24
5	Zříceniny	26
5.1	Bradlec	26
5.2	Čap	26

5.3	Daliměřice	26
5.4	Děvín	26
5.5	Dubá.....	27
5.6	Falkenburk	27
5.7	Fredevald	27
5.8	Hamrštejn.....	27
5.9	Hrad u Hvězdy (Frýdlant).....	28
5.10	Hrad u Kvítkova	28
5.11	Hřídělík.....	28
5.12	Chlum (Kozlov).....	29
5.13	Chudý Hrádek.....	29
5.14	Jestřebí.....	29
5.15	Jezdec.....	30
5.16	Kavčiny.....	30
5.17	Klinštejn.....	30
5.18	Kozlov	30
5.19	Kumburk.....	30
5.20	Milčany.....	31
5.21	Milštejn.....	31
5.22	Návarov	31
5.23	Nístějka.....	32
5.24	Pihel.....	32
5.25	Ralsko	32
5.26	Roimund	33
5.27	Ronov.....	33
5.28	Rotštejn.....	34
5.29	Sloup.....	34

5.30	Starý Berštejn	35
5.31	Stohánek	35
5.32	Svojkov	35
5.33	Štěpanice.....	36
5.34	Trosky	36
5.35	Valdštejn.....	37
5.36	Zakšín (Pustý zámek)	37
5.37	Zbiroh	38
PRAKTICKÁ ČÁST		39
6	SWOT analýza	40
6.1	Hrady	40
6.1.1	Grabštejn.....	40
6.1.2	Houska	41
6.2	Zámky.....	42
6.2.1	Sychrov	42
6.2.2	Zákupy	43
6.3	Zříceniny.....	44
6.3.1	Hamrštejn.....	44
6.3.2	Trosky	45
6.4	Vyhodnocení.....	46
6.4.1	Silné stránky	46
6.4.2	Slabé stránky.....	46
6.4.3	Příležitosti	46
6.4.4	Hrozby	47
7	Shrnutí.....	48
7.1	Návrhy možného využití a zlepšení služeb	49
Závěr.....		50

Tištěné zdroje	51
Netištěné zdroje	51
Elektronické zdroje	52
Přílohy	53
Příloha A – obrazové přílohy	- 1 -

Úvod

Téma této bakalářské práce jsem si vybrala hned z několika důvodů. Jako první z nich bych uvedla můj letitý zájem a o historii našich hradů a zámků, o rody, které je obývaly, o způsob jejich náročné stavby a v neposlední řadě také o kulturní a uměleckou hodnotu, kterou nám tyto naše památky dodnes nabízejí. Lokalitu Libereckého kraje jsem ne zvolila náhodně – Liberec je mé rodné město. V tomto kraji jsem celý život žila a vyrůstala. Většinu místních hradů, zámků a zřícenin jsem v průběhu let mnohokrát navštívila a znám je tedy ze všech památek u nás nejlépe. Dalším důvodem je nepochybně moje osobní zkušenost. Přibližně čtyři roky jsem pracovala na hradě Grabštejně jako průvodkyně. V této době se mi naskytla jedinečná příležitost poznat, co všechno taková práce obnáší, jak celý hrad a jeho zaměstnanci fungují a spolupracují. V té době jsem si také uvědomila, jaké nedostatky hrad má, a co všechno může návštěvníky, ještě než vkročí dovnitř, potrápit, aniž bychom si to my průvodci uvědomovali.

Teoretická část práce se zabývá převážně charakteristikou Libereckého kraje, Liberce samotného a jeho historie. Následuje kapitola definující cestovní ruch a SWOT analýzu. Na závěr jsem uvedla seznam všech hradů, zámků a zřícenin v Libereckém kraji, aby se čtenář mohl hned na začátku seznámit s jejich podobou, historií a občas také nepříliš chvalným osudem.

V praktické části jsem vybrala šest památek (2 hrady, 2 zámky a 2 zříceniny), na kterých jsem provedla SWOT analýzu. Tato analýza pomůže určit strategické kroky ke zlepšení nabídky služeb v cestovním ruchu a eliminovat nežádoucí jevy. Mě osobně potvrdí mou hypotézu, zdali se ostatní hrady a zámky setkávají s podobnými stížnostmi a problémy, jako se setkával Grabštejn, nebo zda má každá památka své vlastní zcela jiné potíže.

Pro vypracování této práce jsem čerpala převážně z tištěných i netištěných zdrojů, ale také z oficiálních internetových stránek. Ráda bych, aby tato práce pomohla někomu při rozhodování se, kam pojedete na výlet po Libereckém kraji, nebo jen ukojila čtenářovu touhu po informacích o hradech, zámcích a zříceninách, jakožto důležité součásti naší minulosti.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část se skládá z několika částí. První se zabývá charakteristikou a historií Libereckého kraje - regionu, který po staletí sdílel své přírodní hranice se sousedním Německem a Polskem. Z velké části se zaměřuje na historii kraje a jeho hradů a zámků. Druhá část se věnuje cestovnímu ruchu a jeho mnohým definicím. Dále také vysvětluje pojem SWOT analýza a její užití. Poslední, třetí část, nabízí přehledný a stručný popis hradů, zámků a zřícenin v Libereckém kraji.

1. Charakteristika Libereckého kraje

1.1 Geografie

Liberecký kraj se nachází na severu Čech. V oblasti České republiky sousedí na východě s krajem Královéhradeckým, na jihu se Středočeským a na západě s krajem Ústeckým. Jeho geografickou polohu zvyhodňuje skutečnost, že na severu sdílí státní hranici se Spolkovou republikou Německo (konkrétně se Spolkovou zemí Sasko v délce 22,7 km) a Polskem (hranice o délce 133,5 km sdílí s Dolnoslezským vojvodstvím). S touto kontaktní polohou souvisí existence hraničních turistických přechodů a výhodná geografická poloha Liberce k dalším významným centrům osídlení jako je Praha, Pardubice, Hradec Králové, Ústí nad Labem, Drážďany (Dresden) a Wrocław.

Po hlavním městě Praha je Liberecký kraj se svou celkovou rozlohou 3163 km² druhým nejmenším krajem České republiky. Charakter jeho krajiny je nicméně velmi rozmanitý. Území zahrnuje východní část Lužických hor, Jizerské hory, sever České kotliny a západní Krkonoše s Krkonošským podhůřím. Vrchol Kotel měřící 1435 m je nejvyšším bodem celého kraje. Nachází se nedaleko Rokytnice nad Jizerou v okrese Semily. Nejnižším bodem je hladina řeky Smědá (208 m. n. m.) v okrese Liberec při hranici s Polskem. Liberecký kraj se skládá ze čtyř okresů: Česká Lípa, Liberec, Jablonec nad Nisou a Semily.¹

¹ Český statistický úřad [online]. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/0207004001>

1.2 Obyvatelstvo

Na konci roku 2017 měl Liberecký kraj 441 300 obyvatel, což je 4,2 % z České republiky a podle tohoto ukazatele je tudíž druhým nejmenším. Průměrná hustota obyvatel 139,5 obyvatel na km² převyšuje celorepublikový průměr, který činí 139,5 obyvatel na km². Nejvíce se obyvatelé koncentrují v okresech Jablonec nad Nisou a Liberec. Na území kraje bylo k 31.12.2017 přesně 215 obcí (z toho 39 měst a 4 městyse). Městské obyvatelstvo tvořilo 77,3%. Jediný méně urbanizovaný okres byl Semily, kde ve městech bydlelo pouze 56,9% obyvatel. Hlavním centrem celého kraje je město Liberec, které má 103 979 obyvatel. Po něm je druhým největším městem Jablonec nad Nisou se 45 771 obyvateli.

Obyvatelstvo má oproti republikovému průměru nepatrně mladší věkovou strukturu, jinak se populační vývoj v Libereckém kraji nijak zásadně neliší od vývoje v ostatním krajích České republiky. Dle podílu nezaměstnaných na obyvatelstvu (k 31. 12. 2017 činil 3,76%) se tento kraj zařadil na 9. místo.

1.3 Přírodní poměry

Výšková charakteristika Libereckého kraje odpovídá pahorkatině. Celý kraj je převážně hornatý. Pravděpodobně nejznámějším a nejlépe rozpoznatelným vrcholem kraje je Ještěd, měřící 1012 m a tvořící tak nejvyšší vrchol Ještědského hřebenu. V severovýchodní části kraje (Jizerské hory, Krkonoše a podhůří) spadá klima do lehce chladné oblasti. Zatímco v západní a jihozápadní části panují podmínky mírně teplé oblasti. Tři řeky odvádí vody z území kraje: povodí Ploučnice tvoří západ kraje, povodí horního Labe tvoří východ a sever se nachází v povodí řeky Odry (Nisy). V kraji se mimo jiné nalézají také léčivé rašeliny a prameny minerálních vod.

Území Libereckého kraje se vyznačuje velikou pestrostí přírodních ekosystémů, botanicky a zoologicky významných lokalit a vysokou koncentrací chráněných území. Z přírodovědeckého hlediska tento kraj náleží k vysoce významným regionům České republiky. Nachází se zde 5 chráněných krajinných oblastí (České středohoří, Lužické hory, Český ráj, Jizerské hory a Kokořínsko), taktéž 8 národních přírodních rezervací, dále 9 národních přírodních památek, 36 přírodních rezervací a 74 přírodních památek.²

² Český statistický úřad [online]. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xl/charakteristika_kraje

1.4 Historie

Příznivé přírodní podmínky vytvořily vhodné podklady pro osídlení oblasti severních Čech různými etnickými skupinami již v pravěku. Avšak teprve příchod slovanských kmenů v 5. a 6. století položil základy pro trvalé osídlení v období feudalismu. Nejvíce osad vzniklo v úrodném Polabí, horním Pojizeří a Poohří, avšak směrem k horám v pohraničí hustota osídlení prudce klesala. Rozsah osídlení byl výrazně ovlivněn od 12. století i zakládáním klášterů. V té době se této oblasti říkalo *Záhvozdí*, a to kvůli velice hustému zalesnění.³

S osidlováním souvisí i síť obchodních cest, které vedly paprskovitě ze sousedního Německa do vnitrozemí Čech. Jejich existence je doložena již za raného feudalismu zprávami o vybírání cla (Jablonné) a jinde historickými událostmi. V tomto období byly položeny i ekonomické základy moci několika šlechtických rodů, které byly později po mnoho staletí spojeny s politickými dějinami v Čechách.

Na sklonku 12. století vyrůstal z panovnickovy přízně majetek Hrabšiců, z nich později vzešli páni z Oseka (Riesenburka, Rýzmburka) mající ve znaku hrábě. Ronovci, kteří byli předky pánů z Lichtemburka a Berků z Dubé a Lipé (ve znaku zkřížená ostrve) vděčili panovníkovi za své državy v Horní Lužici, na Šluknovsku a Českolipsku, stejně jako Markvartici (ve znaku lev), jejichž rodovými větvemi byli páni ze Zvířetic, Lemberka, Michalovic, Vartemberka a Valdštejna. Dokladem tříštění panovnickovy pozemkové držby je příchod nových šlechtických rodů, Biberštejnů na Frýdlant, Donínů na Grabštejn, i osud královského hradu Bezdězu, který přešel za Václava II. Do zástavního držení pánů z Dubé a v rukách šlechty zůstal již natrvalo.

Síť šlechtických sídel se dotvářela tak, jak se krystalizovala držba půdy. Ve 13. a 14. století vzniklo v severních Čechách přibližně 80% hradů a 71% tvrzí. Hrady tu byly zakládány jako řádové komendy (středověké sídlo rytířského či křižovnického řádu – pozn. autorky), jako sídla vysokých církevních hodnostářů, jinak je církev také získávala ze světských rukou.

Vzhledem k vhodným přírodním podmínkám zde vznikl řetěz typicky pohraničních hradů, který lemoval celé horské pásmo severních Čech. V celku tvořila tato síť hradů a zámků souvislý široký pás, lemující hranice poměrně hustě do hloubky 40-50 km do vnitrozemí.

Během husitských válek zvýraznila poloha severních Čech na pomezí mezi husitským vnitrozemím a protihusitsky aktivním Saskem, Míšní a Lužicí vojenský význam zdejších hradů. Sloužily nejen jako pevnosti, ale také se zde sbíhaly zpravodajské nitky od protihusitských živlů

³ MELANOVÁ, Miloslava, Rudolf ANDĚL, Robert KVAČEK, Markéta LHOTOVÁ, Kateřina PORTMANN a Milan SVOBODA. *Liberec*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-484-3.

z Čech a odtud proudily informace dále do sousedních zemí a umožňovaly tak připravit se včas na husitský útok. V této době byly hrady a tvrze podrobeny největší zkoušce vojenské odolnosti.

Poslední čtvrtina 15. století a celé 16. století neprobíhaly výrazné válečné události a během tohoto míru začal vojenský význam hradů a tvrzí ustupovat. Novostavby hradů jsou již v této době spíše vzácnou výjimkou. Zámky vznikaly v oblasti severních Čech přibližně od poloviny 16. století buď přestavbou hradů (asi šestina), z tvrzí (asi polovina), nebo jako novostavby (asi třetina). Asi polovina zámků byla postavena v renesančním slohu, který u nás převládal ještě v první polovině 17. století. Zde se uplatnila saská renesance prakticky po celém území dnešního Libereckého kraje, zejména na statcích Redernů, Šlejniců, Salhausenů, Střelců, Bynovců a dalších rodů s úzkým vztahem k Sasku či Slezsku.

Celá oblast severních Čech byla nejvíce poškozena tažením císařských, saských (1631) a švédských (1634, 1639, 1642 – 1648) vojsk během třicetileté války. Až po válce došlo k nové intenzivní stavební činnosti a to v barokním slohu v období první poloviny 17. až do druhé poloviny 18. století.

Na přelomu 18. a 19. století postupně mizely důvody pro výstavbu dalších zámků a to kvůli rozkladu feudalismu a nástupem kapitalismu. Podnikatelské zájmy vedly v této době mnohé majitele zámků k jejich využití pro hospodářské účely. Tehdy zanikla asi čtvrtina zámků a pětina tvrzí. Až představitelé romantizmu oživili zájem o hradní zříceniny a díky jejich dílům a návštěvám s nimi seznamovali širokou veřejnost (K. H. Mácha). S nárůstem těchto romantických zálib odpovídaly i snahy některých majitelů hradů tyto objekty zpřístupnit a udržovat (Trosky, Valdštejn).

V roce 1918 skončila habsburská monarchie a první pozemková reforma znamenala pro mnohé změnu držitelů bývalých šlechtických sídel. Péče o hrady a zámky se tak dělila mezi soukromé majitele, stát a některé spolky (Klub českých turistů). Řada zámeckých objektů ovšem zůstala ve vlastnictví bývalých šlechtických rodů. Byly udržovány jen pro občasný, převážně letní pobyt, mnohdy chátraly nevyužívané části stavby, či zahrady. Naprostým nezájmem o severočeské objekty se vyznačovalo období okupace českých zemí během 2. světové války. V této době také ustala i veškerá činnost na ochranu památek.⁴

⁴ ANDĚL, Rudolf. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III - Severní Čechy*. I. vyd. Praha: Svoboda, 1984. ISBN 25-089-84.

1.4.1 Po roce 1945

Celé pohraničí tehdejšího Československa poznamenalo po 2. světové válce odsun německého obyvatelstva. Sudetská oblast byla tudíž poté osidlována přistěhovalci z českých, ale i jiných zemí. V severovýchodních Čechách se tento odsun dotkl především Libereckého kraje, který byl silně německý. Sem přicházeli zejména Volyňští Češi, potomci emigrantů ještě z Rakousko-Uherska, kteří odešli do Carského Ruska v 19. století. Do okresů Česká Lípa, Nový Bor a Doksy (a také do okresu Rumburk v sousedním Ústeckém kraji) jich bylo v roce 1947 repatriováno téměř třicet tisíc. Zajímavé je, že v Liberci se po skončení 2. sv. v. přihlásilo k židovskému vyznání pouze 37 přeživších starousedlíků a dalších téměř 1200 Židů patřilo k poválečným osídlencům.⁵

Po válce narážela péče o hrady, zámky a tvrze, stejně jako o ostatní památky na řadu potíží, které byly dané obecnými problémy tehdejší doby. Pro oblast severních Čech bylo však specifické, že to trvalo nějakou dobu, než si nové obyvatelstvo pohraničních okresů našlo správný vztah ke zdejším kulturním a historickým památkám. Chvíli trvalo, než si lidé uvědomili, že se jedná o skutečně cenné doklady práce a uměleckého cítění generací minulých, a nezáleží na tom, zda byly národnosti německé či české.

Po roce 1945 prošly prakticky všechny významné objekty severních Čech rozsáhlými opravami. Na řadě z nich se podařilo odkrýt cenné a dosud neznámé doklady umělecké výzdoby (Frýdlant) či dřívějšího uspořádání (Bezděz ad.).

Využití těchto někdejších sídel šlechtických rodů se po roce 1945 často měnilo. Toto časté a několikeré střídání uživatelů objektům neprospívalo. Vzhledem k jejich relativnímu mládí, skýtají nejlepší možnost pro společensky prospěšné využití zámky. Využití někdejších tvrzí je dáno tím, že se zachovala pouze jedna třetina jejich dřívějšího počtu a to v podobě buď jako objekt přestavěný na zámek či hospodářskou budovu, zbytek z nich v dřívějších století zanikl. Hrady jsou v dnešní době využity k umělecko-historickým účelům a to buď ve spojení se zámky (Lemberk, Frýdlant), nebo jsou přístupné jako objekty památkové péče (Bezděz, Frýdštejn, Házmburk, Sloup, Trosky ad.).⁶

⁵ Magni: *Cesty s příběhem* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <http://www.magni.cz/history/region-history/6-severovychodni-cechy>

⁶ ANDĚL, Rudolf. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III - Severní Čechy*. I. vyd. Praha: Svoboda, 1984. ISBN 25-089-84.

„Hrady, zámky a tvrze jsou pro nás cenným odkazem minulých věků dnešku. Mají své nezastupitelné místo v povědomí obyvatel i v tvářnosti krajiny severních Čech. Jsou dokladem tvůrčích sil osobností domácích i cizích, byly svědkem nesčíslných lidských osudů, bojů, vítězství i proher, z nichž se skládají i dějiny naší oblasti tak bohaté právě na tyto umělecko-historické památky. Úcta k nim a péče o ně necht' je tedy svědectvím o kulturní vyspělosti dnešní i příštích generací!“⁷

1.4.2 Liberec

V údolí při brodu přes Harcovský potok (v místech dnešního terminálu MHD ve Fügnerově ulici) vznikla v 11. či 12. století malá osada, poskytující nutné občerstvení kupcům, kteří putovali na zemské stezce spojující vnitrozemí s oblastmi severu. Osada s hostincem se jmenovala Habersdorf či Havlov. Nacházela se v místě dnešního domu U Zeleného stromu společně s kovárnou, kde žili čeští osadníci spolu s německými kolonisty. Zemská stezka vedla do prudkého kopce (dnešní Moskevská ulice), kde se poté větvila na žitavskou a frýdlantskou.

Osídlení se ve 13. století rozšířilo do míst dnešního náměstí Dr. E. Beneše, kde založili němečtí osadníci z Lužice a Saska druhou ves, kterou pojmenovali Reichenberg. Obě osady později splynuly v jednu, a tak vznikl Reichenberg - Liberec.

Německý název města Liberce, Reichenberg (něm. reichen = bohatý, Berg = hora – pozn. autorky), se vysvětluje buď jako práci jméno zakladatelů, aby byla tato osada bohatá, nebo jako označení osady umístěné na bohatém vrchu. Vznik názvu pro Liberec by se dal vysvětlit i jako označení místa, které bylo bohaté na kopce.

Obecně se udává, že byl Liberec založen okolo roku 1300. Pravděpodobně ale existoval jako sídlo farnosti již dlouho před rokem 1316. Do oblasti založeného Liberce přišla osidlovací německá vlna pravděpodobně z Frýdlantska přes Oldřichov v Hájích a Stráž nad Nisou. Tato kolonizační vlna se na jihu střetla s aktivitami johanitské komendy v Českém Dubu. Výsledkem byl národnostně smíšený charakter Vratislavic a Rochlic.⁸

Tato malá osada, která byla poprvé zmiňovaná roku 1352, se postupně během 15. a 16. století měnila na poddanské městečko. To roku 1577 písemně potvrdil tehdejší císař Rudolf II. Koncem 16. století v Liberci vznikly první kamenné stavby, určující na dlouhou dobu charakteristický ráz města. Další zásadnější proměny přišly až v polovině 18. století. Touto

⁷ ANDĚL, Rudolf. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III - Severní Čechy*. I. vyd. Praha: Svoboda, 1984. ISBN 25-089-84.

⁸ BOCK, Jiří. *Liberecký deník: Historie osídlení Liberce. Co ukryvaly dějiny?* [online]. 29. 12. 2013 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://liberecky.denik.cz/zpravy_region/historie-osidleni-liberce-co-ukryvaly-dejiny-20131228

dobou bylo centrum města zastavěno klasicistními zděnými domy. Na počátku 19. století zaznamenal Liberec rozvoj textilního průmyslu a s tím i rozvoj průmyslové architektury, což napomohlo k získání statutu samostatného města.⁹

Od roku 1848 s oblibou představovali městští reprezentanti Liberec jako nejvýznamnější německé město v Čechách. Toto tvrzení se opíralo převážně o hospodářské úspěchy města a význam liberecké Obchodní a živnostenské komory.¹⁰

Liberec kdysi býval hned po Praze druhým největším městem v Čechách. Nacházely se zde 3 konzuláty, 50 textilních továren, 60 továren zaměřených na kovoprůmysl – mimo jiné zaměřené i na výrobu RAF automobilů.

V současnosti se Liberec může pyšnit řadou zajímavostí a významnými budovami, např. radnicí, která bylo postavena v novorenesančním stylu a dokončena roku 1893. Tato stavba představuje symbol bohatství a hospodářského a kulturního rozvoje města. Za budovou radnice stojí Divadlo Františka Xavera Šaldy, pojmenované po libereckém rodákovi, významném českém literárním kritikovi, prozaikovi, básníkovi a vědci, postavené v roce 1883. Dále se zde nachází budovy lázní, muzea a obchodní komory, které dotváří svou čistotou a honosností zlaté jádro historické části města. Další ozdobou je například pak vilová čtvrť z přelomu 19. a 20. století, která svou jedinečností připomíná tehdejší rozmach Liberce. V roce 1919 byla v Liberci zpřístupněna Zoologická zahrada a roku 1953 založena Vysoká škola, dnes Technická Univerzita Liberec.

Někdy je Liberec nazýván městem pod Ještědem. Moderní věž, která zdobí vrchol vypínající se do výše 1012 metrů, se stala dominantou celého Libereckého kraje. Tato originální konstrukce ve tvaru rotačního hyperboloidu byla postavena podle projektu ing. Arch. Karla Hubáčka, který byl za jeho návrh později oceněn prestižní Perretovou cenou. Tento objekt byl otevřen 21. 9. 1973 a dnes zde sídlí spojové středisko a hotel s restaurací.¹¹

⁹ *Visit Liberec: Historie města Liberec* [online]. Městské informační centrum Liberec, 2013 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/historie/>

¹⁰ MELANOVÁ, Miloslava, Rudolf ANDĚL, Robert KVAČEK, Markéta LHOTOVÁ, Kateřina PORTMANN a Milan SVOBODA. *Liberec*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-484-3.

¹¹ *Visit Liberec: Historie města Liberec* [online]. Městské informační centrum Liberec, 2013 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/historie/>

2. Cestovní ruch

2.1. Definice CR

Cestovní ruch má mnoho různých definicí. Například UNWTO (United Nations World Tourism Organization – Světová organizace cestovního ruchu) ho definuje takto: „*Činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa mimo její běžné životní prostředí a to na dobu kratší než je stanovena (mezinárodní cestovní ruch – 1 rok, domácí cestovní ruch – 6 měsíců), přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě (výdělečná činnost není v navštíveném místě založena na trvalém či přechodném pracovním poměru.)*“¹²

Zatímco Rux a Vaníček ho definují takto: "*Pohyb osob mimo jejich obvyklé prostředí na dobu kratší než jeden souvislý rok (u domácího CR 6 měsíců), s cílem získat nové informace a zkušenosti k uspokojení kulturních potřeb. Především zahrnuje cestovní ruch v městských oblastech, zejména historických, seznámení s jejich architekturou, kulturními památkami a návštěvu zařízení, jako jsou muzea, divadla atd. Může zahrnovat i cestovní ruch ve venkovských oblastech, kde se turisté seznamují s kulturními tradicemi domorodých komunit (např. festivaly, rituály), životním stylem lidí v těchto zeměpisných oblastech, historií národů, jejich uměním, náboženstvím a dalšími prvky, které pomáhají utvářet jejich způsob života, jejich hodnoty a životní styl.*"¹³

Podle Svobody a Kadlece se v poslední době CR rozděluje na dva druhy: *art tourism* (umělecký turismus), který se orientuje především na umění a *heritage tourism* (památkový turismus) zaměřený na kulturní dědictví a historické památky.¹⁴

¹² PALATKOVA, Monika. *Destinační management a vytváření produktu v cestovním ruchu: Prolínání destinací a destinační partnerství* [online]. Praha, 2006 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/3869c784-9a21-41d7-aa4e-3ae736eccbe4/GetFile7_3.pdf. Skripta. Hospodářská komora hlavního města Prahy.

¹³ VANÍČEK, Jiří, RUX, Jaromír. *Aktuální problémy cestovního ruchu „Kulturní cestovní ruch“*. Sborník mezinárodní konference. Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2010, s. 123, 169 s.

¹⁴ SVOBODA, Milan a Miloš KADLEC. *Památková péče, cestovní ruch a veřejná správa*. [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/efcd9671-4737-427b-bab5-1b6be507e800/GetFile10_1.pdf

2.2. CR v Libereckém kraji

Liberecký kraj se nachází v urbanizovaném pásu, který spojuje severní Evropu s jihovýchodní Evropou a Berlín s Prahou a Vídní. Tudíž má z hlediska fyzicko-geografických předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu velmi dobrou pozici. To je umocňováno také blízkostí a snadnou dostupností Německa a Polska.

Na území kraje se nachází mnoho významných turistických cílů a množství kulturně-historických památek. Kraj je tak turisticky vysoce atraktivní jak v letní, tak v zimní sezóně. Vděčí za to mimořádně hodnotné kulturní krajiny (Krkonošský národní park, Český ráj, Máchovo jezero, Lužické hory, České středohoří, Jizerské hory). Svůj význam mají také kulturně-historické památky jako například zámek Sychrov, hrad a zámek Frýdlant, zřícenina hradu Trosky, horský hotel a vysílač Ještěd, ale také dodnes věhlasná tradice např. sklářství (Nový Bor, Okrouhlá, Kamenický Šenov).

V oboru pohostinství a ubytování má Liberecký kraj vysoce nadprůměrnou úroveň podnikatelské aktivity. Na 1000 obyvatel v tomto oboru působí 13,7 podnikatelů. Pro Liberecký kraj je z hlediska funkčně-prostorového využití pro cestovní ruch typická venkovská krajina (zaujímá 47% rozlohy kraje) a dále horská krajina (34%). Pískovcové velkoplošné útvary zaujímají téměř 9% rozlohy a stejně tak i urbanizované prostory. Kraj se touto příznivou strukturou zařadil na 1. místo mezi kraji ČR.

Cestovní ruch se v Libereckém kraji dělí do sedmi marketingových turistických oblastí:

- České středohoří
- Lužické hory a Ještědský hřbet
- Frýdlantsko
- Jizerské hory
- Máchův kraj
- Český ráj
- Krkonoše a Podkrkonoší

Krkonoše a Český ráj tvoří samostatné turistické regiony, které zasahují do více krajů.

V roce 2004 činily ubytovací kapacity v hromadných ubytovacích zařízeních téměř 40 tis. lůžek (9% podíl z úhrnu ČR, 3. místo mezi kraji ČR). Nachází se zde velmi pestrá nabídka individuálního ubytování.

Podle počtu hostů, počtu přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních a celkové návštěvnosti se Liberecký kraj řadí mezi nejvíce navštěvované v ČR (cca 760 tis. Hostů v průměru let 2004-2005, z toho 260 tis. zahraničních; okolo 280 tis. přenocování, z toho bezmála 100 tis. přenocování cizinců, především Němců, Poláků a Nizozemců).

Jablonec nad Nisou a Semily jsou nejnavštěvovanější okresy.¹⁵

¹⁵ VYSTOUPIL, Jiří. *Atlas cestovního ruchu České republiky*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006. ISBN 80-239-7256-1.

2.3. SWOT analýza

SWOT analýza je metoda, s pomocí které je možné identifikovat **silné** (ang: Strengths) a **slabé** (ang: Weaknesses) **stránky**, **příležitosti** (ang: Opportunities) a **hrozby** (ang: Threats). Jedná se o univerzální analytickou techniku, která se používá ke zhodnocení vnitřních a vnějších faktorů ovlivňujících úspěšnost organizace, nebo nějakého konkrétního záměru (např. služby nebo nového produktu).

Základem této analýzy je matice se 4 kvadranty, které jsou rozděleny na dvě části:

Vnitřní prostředí:

- Silné stránky
- Slabé stránky

Vnější prostředí:

- Příležitosti
- Hrozby

V těchto oblastech management hledá faktory nejlépe charakterizující danou oblast. Rozdělení je velice důležité, vnitřní prostředí management ovlivnit dokáže, umí také rozhodnout, co se v něm stane. Na rozdíl od vnějšího prostředí, které management přímo ovlivnit nedokáže. Jedná se o dodavatele, konkurenci apod.

Jeli tato analýza dobře zpracována, popisuje skutečné síly firmy, jakožto i její příležitosti, na kterých může v budoucnu vydělávat. Díky ní je možné komplexně vyhodnotit fungování firmy, nalézt její problémy, nebo nové možnosti k růstu. SWOT je součástí dlouhodobého plánování společnosti.

Tato analýza byla vyvinuta v letech 1960 až 1970 Albertem Humphreym ze Stanfordovy univerzity. V nedávné době se začala využívat i jako personální analýza, která dokáže zhodnotit potenciál pracovníků. Je jí také možné využít pro zhodnocení postavení oddělení nebo týmu v rámci korporace.¹⁶

¹⁶ STŘELEK, Jiří. SWOT analýza. *Vlastní cesta* [online]. Brno, 2012 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.vlastnicesta.cz/metody/swot-analyza/>

3 Hradý

3.1 Bezděz

Popis: Gotická zřícenina hradu nacházející se na dvou horách Velký Bezděz a Malý Bezděz. Nalezneme ho ve vsi stejného jména v regionu Českolipsko západně od města Bělé. Na vrchol vede odbočka červeně značené turistické trasy.

Historie: Založen Přemyslem Otakarem II. v roce 1264. Byl zde držen roku 1279 mladý kralevic Václav se svou matkou královnou Kunhutou. Roku 1348 hrad vykoupil od Hynka Berka z Dubé Karel IV. a zařadil jej mezi důležité královské hradý. Později byl hrad upravován, např. Albrechtem z Valdštejna, který na něm vybudoval barokní opevnění (trojboké bašty – redany). Roku 1686 vznikla podél cesty k hradu křížová cesta.¹⁷ Po opuštění hradu Prusy roku 1788 později zchátral. Od roku 1945 je Bezděz v sezóně přístupný a konají se na něm pravidelné prohlídky.

3.2 Čertova Ruka

Popis a historie: Skalní hrad ležící v katastru obce Karlovice. Jedná se o malý hrádek s horním plató. Vystavěn byl nejspíše ve 13. století na místě osídleném už v pozdní době kamenné. Nezanechal stopy v písemných pramenech, ale je pravděpodobné, že ho vlastnil rod pánů z Valdštejna.

3.3 Česká Lípa (Lipý)

Popis: Vodní gotický hrad ležící mezi rameny Ploučnice. Řadí se mezi bergfritové typy. Dnes se zde konají prohlídky s průvodcem a kulturní akce.

Historie: Zpočátku byl vystavěn pouze ze dřeva, avšak přebudován ve 13. století Čeňkem z Lípy z rodu Ronovců na kamenný hrad. V době renesance byla část hradu přestavěna na zámek se zahradou a letohrádkem (Červený dům). Části hradu byly bohužel po 2. světové válce ubourány.¹⁸ Nyní v něm dochází k archeologickým průzkumům a prohlídky s průvodcem jsou umožněny během sezóny.¹⁹

¹⁷ SEDLÁČEK, August. *Hradý, zámky a tvrze království Českého*. Ilustroval Karel LIEBSCHER, ilustroval Jan PROUSEK, ilustroval Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-060-4.

¹⁸ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hradý a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

¹⁹ *Vodní hrad Lipý* [online]. Česká Lípa, 2018 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.lipy.cz/vodni%2Dhrad%2Dlipy/d-1003/p1=1014>

3.4 Frýdlant

Popis: Rozlehlý hrad, přestavěný na zámek, který se nalézá na vrcholu vysokého kopce nad řekou Smědou poblíž města Frýdlant. Jedná se o nejstarší hradní muzeum ve střední Evropě. Již v roce 1801 jej z části zpřístupnili pro veřejnost tehdejší majitelé Clam-Gallasové. Dnes se zde konají pravidelné prohlídky s průvodcem.

Historie: Vybudován v pol. 13. století. Původně vlastněn Bibrštejny, který z něj vybudovali mohutný hradní komplex. V 16. a počátku 17. století patřil rodu Redernů, kteří zde vystavěli renesanční zámek a kapli.²⁰ Frýdlant později patřil i Albrechtu z Valdštejna, v té době se Frýdlantsku říkalo Terra felix – šťastná země. Po jeho zavraždění (1634) ho získali Gallasové a později Clam-Gallasové, významná šlechta, která jej vlastnila až do roku 1945, kdy přešel na stát.²¹

3.5 Frýdštejn

Popis: Hrad (zřícenina) nacházející se na strmém nepřístupném pískovcovém hřebenu nedaleko stejnojmenné obce. Dominantou je velká věž měřící 15 metrů. Přístupný je pomocí prohlídek.

Historie: Vznikl nejspíše v první pol. 14. století. Mohl patřit Markvarticům či pánům z Biberštejna. Za husitských válek odolával obležení. Roku 1460 je spravován Janem Zajícem z Házmburka. Po sloučení s českodubským panstvím začal jeho význam upadat a již roku 1565 je popisován jako pustý.

3.6 Grabštejn

Popis: Hrad přestavěný na zámek se nalézá na vrcholu vysokého ostrohu obtékaného Václavickým potokem nedaleko Chotyně. Dolní (nový zámek) je v majetku české armády a pro veřejnost uzavřen. Zbytek hradu je jinak v sezóně přístupný pomocí prohlídek s průvodci.²²

Historie: Jedná se zřejmě o jeden z nejstarších hradů v severních Čechách - byl nejspíš postaven již roku 1044. Je zcela jistě známo, že v roce 1256 patřil Jindřichovi z Donína. Dlouho jeho rodu patřil a odolával mnohým husitským nájezdům. To se změnilo v roce 1430, kdy připadl husitům a pořádali se z něj loupežné výpravy do Lužice a okolí. V roce 1450 Grabštejn

²⁰ KIDLESOVÁ, Simona a Jiří ŠPAČEK. *Hrady, zámky, zříceniny: [průvodce]*. Praha: SW Travel, 2007. ISBN 978-80-254-0336-5.

²¹ *Státní hrad a zámek Frýdlant* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zamek-frydlant.cz/cs>

²² BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

po dlouhém obléhání padl a výpravám byl konec. Roku 1562 byl pro dluhy hrad prodán Jiřímu Mehlovi ze Střelic, který jej také později v letech 1564-1569 přestavěl na zámek. Krátkou dobu Grabštejn vlastnil i Albrecht z Valdštejna, po jeho smrti jej ale obsadili Švédové a opět z něj drancovali okolí. V roce 1704 tento hrad koupil rod Gallasů (později Clam-Gallasů). Ti v roce 1818 postavili nedaleko nový zámek (dnes majetek české armády), starý zámek roku 1843 po zásahu bleskem vyhořel a zůstal neobydlen a po roce 1945 zestátněn. Po opuštění armádou byl hrad opraven a zpřístupněn pro veřejnost poprvé roku 1992.²³

3.7 Houska

Popis: Zámek, původně přestavěný gotický hrad zaujímající ploché temeno pískovcového skalního bloku. Je chráněn jako kulturní památka ČR. Konají se zde v sezóně prohlídky s průvodcem. Podle legendy se na hradě nachází brána do pekel.²⁴

Historie: První zmínka pochází z roku 1316, kdy jej vlastnil Hynek z Dubé. Tento rod hrad vlastnil až do roku 1432, kdy Housku koupil Jan ze Smiřic, jehož rod ho později roku 1502 prodal Hrzány z Harasova. Ti původně gotický hrad renesančně přestavěli. Po třicetileté válce měl být zbořen, nakonec byly zbořeny jen hradby a zbylá opevnění. Dnešní podobě Houska vděčí rodu Kouniců z 19. století. Po 2. světové válce chátral, než byl navrácen potomkům původního majitele Josefa Šimonka a zrekonstruován.

3.8 Lemberk

Popis: Původně hrad, později zámek se nachází v blízkosti Jablonného v Podještědí. Jedná se o jeden z nejstarších šlechtických hradů u nás. Dnešní vzhled Lemberku určila barokní přestavba. Obytné interiéry zámku slouží dnes k prezentaci historického nábytku. Objekt je přístupný k prohlídkám s průvodcem.²⁵

Historie: Založen by rodem Markvarticů, později se píšící z Lemberka (Löwenberg). Poprvé je hrad zmiňován roku 1241. V erbů měl tento rod lva, jehož verze se dnes uchovala v názvu katastrální obce Lvové. Později ve 30 letech 15. století vlastnili hrad Berkové z Dubé. Po roce 1550 byl renesančně upraven za majitele Jindřicha z Dubé. Dalšími majiteli byli mimo jiné Donínové, Bredové, kteří zámek barokně přestavěli a později Gallasové, Clam-Gallasové a nakonec Auerspergové. V roce 1945 byl této rodině vyvlastněn.

²³ *Státní hrad Grabštejn* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hrad-grabstejn.cz/cs>

²⁴ *Hrad Houska - brána do pekel* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hradhouska.cz/>

²⁵ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

3.9 Vranov

Popis a historie: Zajímavý skalní hrad, ležící na temeni vysokého a dlouhého skalního hřebene poblíž Malé Skály. Množství objektů bylo vytesáno do skály (světničky, draže). Od 16. století patřil Vartenberkům, kteří ho ovšem nechali svým nezájmem zpusnout. V 19. století zde tehdejší majitel zřídil v romantickém duchu Pantheon s pomníky významných osobností.²⁶

²⁶ KIDLESOVÁ, Simona a Jiří ŠPAČEK. Hrady, zámky, zříceniny: [průvodce. Praha: SW Travel, 2007. ISBN 978-80-254-0336-5

4 Zámky

4.1 Český Dub

Popis: Původně se jednalo o gotický hrad. Ve své době byl velmi významný, což dokládá i několikadenní pobyt císaře Karla IV. roku 1357.²⁷ Nachází se ve stejnojmenném městě a je přístupný v návštěvních hodinách za přispění Podještědského muzea.

Historie: Původně opevněná komenda johanitů z roku 1237 byla založená na ostrohu nad potokem Ještědka Havlem z Lemberka. Za husitských válek přestavěna na ryze válečný objekt. V polovině 16. století opět přestavěna na renesanční zámek za pánů z Oppersdorfu. Požár roku 1858 zámek kompletně zničil, zbylo pouze torzo, které bylo během 20. století poškozené demolicí. Později byl rekonstruován a dnes je přístupný pro veřejnost.²⁸

4.2 Doksy

Popis: Rozlehlý renesanční zámek ležící ve stejnojmenné obci a obklopený anglickým parkem. Stavbu zdobí dvojice pozoruhodných štítů. Pro veřejnost je momentálně z části nepřístupný.²⁹

Historie: Zámecká rezidence vznikla v Doksech v 16. století za Berků z Dubé. Po Bílé hoře patřil nějakou dobu Albrechtu z Valdštejna, po jeho vraždě jej převzal jeden ze spiklenců Walter Butler, ale roku 1680 jej opět vlastní Valdštejnové, kteří ho kolem roku 1700 přestavěli v rozsáhlý zámecký komplex, i tak si uchoval podstatné renesanční rysy. Roku 1945 byl jako většina šlechtických sídel zestátněn.³⁰

4.3 Horní Branná

Popis: Tento nevelký zámek stojí v obci Horní Branná nedaleko Vrchlabí. Dnes je v něm umístěn pomník Jana Amose Komenského.

Historie: Založen byl Zdeňkem z Valdštejna roku 1557. V roce 1606 ho koupil Václav Záruba z Hustířan a na něm také hostila jeho manželka v letech 1627-1628 Jana Amose Komenského. Později jej vlastnili Harrachové, kteří si zde nechali vybudovat hrobku

²⁷ *Zámek Český Dub - johanistká komenda* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_cesky_dub.htm

²⁸ BRÝCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X

²⁹ *Zámek Doksy* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.zamekdoksy.cz/>

³⁰ VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85-983-61-3.

v novorománském stylu. Roku 1646 ho vypálili Švédové. Od roku 1989 je ve vlastnictví obce a slouží jako sídlo obecního úřadu.

4.4 Horní Libchava

Popis a Historie: Zámek, jež si uchoval renesanční vzhled ovlivněný architekturou severočeských salhausenských (rod) staveb. Horní Libchava byl vystavěn roku 1574 Jindřichem z Vartenberka. Od roku 1653 byl dlouho v držení maltézských rytířů.³¹ V roce 2010 jej koupil Kilián Oldřich a rok poté zámek poprvé zpřístupnil veřejnosti.³²

4.5 Horní Police

Popis a Historie: Barokní zámek vystavěný před rokem 1689 Juliem Františkem, vévodou sasko-laurenským. Dvorním stavitelem pozdějších toskánských majitelů se stal Václav Špaček, který dokončil i projekt poutního kostela Navštívení P. Marie. Zámek leží u řeky Ploučnice. Za minulého režimu sloužil jako hospodářská budova. Od roku 1991 ho vlastní stejnojmenná obec.

4.6 Hrubá Skála

Popis: Hrad, přestavěný později na zámek nalezneme v prostředí pískovcových skal na Trutnovsku nad obcí Hrubá Skála. Věž a nádvoří je zpřístupněno k prohlídkám, zbytek zámku tvoří hotel.

Historie: Původní podoba hradu je neznámá. Zakladatelem byl Hynek z Valdštejna, který hrad Skála držel prokazatelně roku 1353. Kolem 15. století patřil pánům z Boskovic a roku 1515 se stal součástí majetku Smiřických. Ti jej přestavěli na renesanční zámek. Rod roku 1630 vymírá po meči. Po požáru roku 1710 byl objekt barokně přestavěn Valdštejnů. Dnešní podobu má ale z 19. století, kdy jej v romantickém duchu upravili majitelé Lexové z Aehrenthalu. Po druhé světové válce připadl zámek státu.

³¹ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

³² *Zámek Horní Libchava* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zamekhornilibchava.cz/>

4.7 Hrubý Rohozec

Popis: Původně významný hrad, později přestavěný na zámek, leží na pískovcové skále nad pravým břehem řeky Jizery nedaleko Turnova. Je obklopen parkem a zpřístupněn k prohlídkám s průvodcem.

Historie: Zakladatelem byl pravděpodobně Havel Ryba z Lemberka, doložený v letech 1316-1322. Roku 1390 jej dobyla zemská hotovost na příkaz krále. V roce si vdova Johanka z Krajku vzala za muže Jana ze Šelumberka, kteří hrad nechali později nákladně pozdně goticky přestavět. V letech 1534-1621 jej vlastnili Vartenberkové a přestavěli ho v renesanční zámek. Od roku 1631 Hrubý Rohozec vlastnil rod Des Foursů a ti jej v průběhu let barokně, klasicistně a pseudogoticky přestavovali až do dnešní podoby.

4.8 Jilemnice

Popis: Neorenesanční zámek ležící v malém stejnojmenném městečku s cennými doklady roubené domovní architektury. Od roku 1953 zde sídlí Krkonošské muzeum.

Historie: Původně v Jilemnici vlastnili pánové z Valdštejna tvrz, historicky doloženou roku 1492. V 16. století ji tehdejší majitelé, nejspíše Křinečtí z Ronova, přestavěli na renesanční zámek. Od roku 1701 patřila Jilemnice Harrachům, kteří zámek přestavěli barokně a znatelně rozšířili. Dnešní podobu ovšem zámku vtiskla přestavba na sklonku 19. století Janem Nepomukem Harrachem. Dnes je památka příkladem úspěšné historizující architektury.

4.9 Kuřívody

Popis a historie: Zámeček na západním okraji dnes již zaniklé vesnice je v dnešní době již pouze připomínkou někdejšího renesančního šlechtického sídla. První zmínka o městě Kuřívody (Vrístad) pochází z roku 1279. Za zakladatele je považován Hynek Berka z Dubé. Panské sídlo vzniká až ve 14-15. století. Zámek vlastnili později Valdštejnové a to až do roku 1945.³³ Dnes je zámek Kuřívody v soukromém vlastnictví a pro veřejnost nepřístupný.³⁴

³³ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

³⁴ *Prázdné domy: Zámek Kuřívody* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/2714-zamek-kurivody>

4.10 Lázně Libverda

Popis a historie: Jednopatrový klasicistní zámek je dnes součástí lázeňského areálu. Zakladatelem byl hrabě Kristián Filip Clam-Gallas, jehož rodový erb je vložený do štítu objektu. Vznik zámku je spojen s rozvojem lázní v 18. století. Původně sloužil jako letní sídlo.

4.11 Liberec

Popis: Tento klasicistní zámek se nalézá v centru Liberce. Dnes se v něm nachází expozice a vzorkovnice skleněných výrobků světového významu. Objekt je bohužel dnešní době nepřístupný a na prodej.

Historie: Stavbu renesančního zámku započal Kryštof a Melichar z Redernu v 16. století. Později jej jako konfiskát vlastnil Albrecht z Valdštejna. V období let od 1634-1757 zámek vlastnili Gallasové, později Clam-Gallasové. Tehdy sloužil objekt jako panská rezidence. V 70. a 80. letech jej právě Clam-Gallasové nechali rozšířit o Nový (zahradní) zámek a vyzdobit v pozdně barokním slohu. V 50. letech 19. století byl zámek Liberec doplněn o hranolovou věž a došlo také k pozdě klasicistním úpravám fasád. Většina jeho vnitřní výzdoby byla zlikvidována nerozumným užíváním objektu ve 20. století, kdy se po r. 1933 dostal do rukou státu a sloužil jako sídlo mnoha různých organizací (např. ředitelství Státních lesů a statků, Německá pracovní služba, Vysoká škola strojní a jiné).

4.12 Lomnice nad Popelkou

Popis a historie: Ve výrazné poloze nad údolím řeky Jizery se nachází zámek, původně valdštejnská tvrz. Kdysi to byla drobná renesanční stavba, později upravená ve stylu baroka, klasicismu a také secese. Založen byl roku 1565 Karlem z Vartenberka a v roce 1810 ho jeho tehdejší majitel nechal přestavět v empírovém duchu. Dnes je v soukromém vlastnictví a nepřístupný.

4.13 Malá Skála

Popis a historie: První zmínka o tvrzi na místě dnešního secesního zámku pochází z počátku 15. století. V té době patřila rodu Valdštejnů. V druhé polovině 16. století jej vlastnil Karel Vartenberk a nechal tuto tvrz přestavět na renesanční zámek. Od té doby často střídal majitele. V 18. století, patřil zámek rodu Desfoursů a prošel barokní přestavbou. Roku 1810 se opět přestavoval, tentokrát v duchu empíru. O sto let později byl upravován naposledy, a to secesně. Po válce objekt připadl státu. Dnes je v soukromých rukách a nepřístupný.

4.14 Mimoň

Popis a historie: Zaniklý zámek stával na východní straně náměstí v Mimoni. Původně se jednalo o renesanční stavbu, která byla později jeho majiteli přestavěna v duchu baroka a klasicismu. Vybudován byl na místě původní tvrze nejspíše Biberštejny a Milnery. Posledními šlechtickými majiteli byli Hartigové. V roce 1985 byl odstřelen.

4.15 Nová Louka (Bedřichov)

Popis a historie: Tato rozměrná roubenka s mansardovou střechou a věžičkou se nachází nedaleko Bedřichova. Jednalo se o Gallasovský lovecký zámček využívající starší objekt původní sklárny. Postaven byl roku 1756 sklářským mistrem Janem Josefem Kittlem. Dnes zámček slouží jako horská bouda.

4.16 Nová Ves

Popis a historie: Jednalo se o drobné renesanční panské sídlo, tvořící dispoziční součást hospodářského dvora. Tento zámek z doby kolem roku 1600 původně sloužil jako vdovské sídlo Kateřiny z Redernu. Později jej vlastnili od roku 1712 Gallasové. Roku 1980 byl po požáru zdemolován.

4.17 Nový Berštejn

Popis a historie: Nevelký, ale půvabný renesanční zámek s barokními prvky. Založen byl roku 1596 Adamem Berkem z Dubé. Později byl vlastněn Albrechtem z Valdštejna a po něm připadl jeho vrahovi plukovníku Walteru Butlerovi. Barokní přestavba proběhla v roce 1723. Nyní je zámek využíván jako luxusní hotel.

4.18 Nový Falkenburk

Popis: Tento pozdně barokní mohutný zámek se nachází nedaleko Jablonného v Podještědí nad Jablonským rybníkem.³⁵ Pro veřejnost je nepřístupný a využívá se jako dětský domov.³⁶

³⁵ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

³⁶ *Zámek Nový Falkenburk: Jablonné v Podještědí* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.jablonnevp.cz/zamek-novy-falkenburk/os-1008>

Historie: Původně renesanční zámek dal v letech 1562 až 1572 stavět Jindřich Berka z Dubé. V roce 1632 se o něm dochoval záznam, jako o stavbě ke které patřil pivovar a hospodářský dvůr. Barokní přestavba proběhla v 50. letech 18. století za tehdejšího majitele Františka Josefa Pachtu z Rájova. Pro Libereckého továrníka Jana Liebiega byl zámek upraven roku 1901 v novobarokním slohu. Po druhé světové válce zde bylo odborné učiliště. V roce 2001 prošla stavba renovací.

4.19 Semily

Popis a historie: Zámek stojí na severozápadním okraji města. Založen byl na přelomu 17. a 18. století hrabětem Ferdinandem Ignácem Desfoursem. V roce 1898 se vlastníkem stalo město. Po necitlivých úpravách během následujících let tento prvotně barokní zámek ztratil svůj původní slohový charakter a dnes je využíván jako administrativní budova.

4.20 Stvolínky

Popis a historie: Zámek, který má mohutnou čtyřkřídlovou dispozici s vnitřním arkádovým dvorem, se nachází v obci stejného jména. Tato původně renesanční stavba byla postavena v 17. století Anežkou z Helfenštejna na místě původní tvrze. V roce 1647 byl koupen kardinálem Harrachem pro litoměřické biskupství. Za doby, kdy byl zámek využíván jako letní sídlo biskupů, došlo k barokním úpravám. V dnešní době je v majetku obce, nepřístupný a ve špatném stavu.

4.21 Svijany

Popis a historie: Tento původně renesanční zámek se nachází nad údolím řeky Jizery. Vystavěn byl před rokem 1565. V 17. století jej vlastnili Valdštejnové a později Rohanové, za nichž získal zámek svoji dnešní podobu. Koncem 18. století byla přistavěna kaple.³⁷ V roce 2016 byl po rekonstrukci zpřístupněn veřejnosti.³⁸

³⁷ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

³⁸ *Zámek Svijany* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zameksvijany.cz/>

4.22 Sychrov

Popis: Zámek Sychrov je jedním z nejznámějších příkladů zámecké architektury 19. století v romantickém historizujícím stylu (novogotika). Nachází se ve stejnojmenné obci 5 km severozápadně od Turnova. K zámku patří také rozsáhlý zámecký anglický park. Sychrov je znám mimo jiné také jako místo pobytu Antonína Dvořáka, který zde složil a přednesl několik chrámových skladeb. Od roku 1950 je zpřístupněn veřejnosti.

Historie: V letech 1690-1693 stával na jeho místě raně barokní zámek založený Lamottem z Frintropu. V letech 1740-1820 patřil rodu Valdštejnů a po nich ho drželi Rohanové. Karel Alois Rohan zahájil roku 1822 přestavbu, v které pokračoval jeho synovec Kamil Rohan, vášnivý botanik, který také založil rozsáhlé zámecké zahrady. V roce 1945 byl zámek zestátněn a dnes je pod správou NPÚ.

4.23 Vartenberk (Stráž)

Popis: Renesanční zámek Vartenberk se nachází ve městě Stráž pod Ralskem. Původně vznikl přestavbou gotického hradu. Jeho název pochází z německého *Warte auf dem Berg*, česky stráž na hoře. Do sídla vede kamenný most přes mohutný příkop vedoucí k bráně. Dispozice zámku je čtyřkřídlá.

Historie: Poprvé je v pramenech hrad zmiňován roku 1281, kdy je pod ním psán Beneš z Vartenberka. Tržní městečko Stráž v jeho podhradí je poprvé zmiňováno roku 1350. Od roku 1426 byl Vartenberk přímo ovládán husity, zprvu Janem Čapkem ze Sán později také Mikulášem Sokolem z Lamberka. Roku 1504 byl hrad prodán Hiršpergárům a ti jej radikálně přestavěli na renesanční zámek v roce 1563. Zámek nějakou dobu vlastnil i Albrecht z Valdštejna. Po třicetileté válce byl Vartenberk poškozen, ale dále opravován (naposledy Hartigy). Objekt byl v minulém století zdevastován sovětskými vojsky, roku 1987 vyhořel a dnes je nepřístupný a opravuje se.

4.24 Velký Valtínov

Popis a historie: Zámecký barokní objekt ležící nedaleko Jablonného v Podještědí nahradil starší tvrz, doloženou v pramenech ze 14. století. V jádru je tento zámek renesanční stavbou z doby kolem roku 1600. V roce 1729 byl barokně přestavěn za Pachtů z Rájova.³⁹

³⁹ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X

V roce 1945 byl majitelům vyvlastněn, avšak později v 90. letech opět navrácen a prodán jeho dnešním majitelům Chmelům ze Chmelného. Od roku 2005 prochází rekonstrukcí.⁴⁰

4.25 Zahrádky

Popis: Empírový zámek v Zahrádkách se nachází na místě původně gotické tvrze na okraji skalní terasy nad údolím Robečského potoka. Je přístupný veřejnosti s omezenými prohlídkami zachovalých částí.

Historie: Vystavěn byl v letech 1547-1550 Kateřinou z Vartenberku. Po Bílé Hoře ho vlastnil Albrecht z Valdštejna a nechal tento renezanční zámek upravit do barokní podoby. Později jej vlastnil Rudolf Kounic a v 70. letech 18. století na zámku provedli Kounicové pozdě barokní úpravy. Na zámek jezdili známé české osobnosti, například Božena Němcová, František Palacký nebo také Josef Dobrovský. Empírové úpravy proběhly ve 20. letech 19. století. V roce 1897 Kounicové po meči vymírají a na relativně krátkou dobu ho získává rod Lichtenštejnů, kterým patřil až do roku 1945.⁴¹ V roce 2003 zámek vyhořel a dnes se stále postupně opravuje.⁴²

4.26 Zákupy

Popis: Zámek Zákupy je jednou z nejcennějších památek barokního stavitelství a výtvarného umění 19. století v Libereckém kraji. Zámek se nachází nedaleko České Lípy, ve městě Zákupy, a tvoří monumentální komplex rezidence, zahrady, parku a hospodářského příslušenství. Mimo jiné je známý také hradním příkopem s medvědem. V dnešní době je přístupný veřejnosti.⁴³

Historie: Renesanční zámek byl vybudován v letech 1548-1552 na místě gotického hradu a patřil Berkům z Dubé. Císařský vojevůdce František Julius jej nechal velkoryse přestavět ve stylu raného baroka v letech 1670-1683. Za velkého nevolnického povstání byl v roce 1775 zámek napaden vzbouřenými sedláky. Roku 1815 byl zákupským vévodou jmenován syn Napoleona Bonaparta, *Orlík*, a to přesto, že zámek nikdy neviděl. Zákupy proměnil v jednu ze svých rezidencí po jeho smrti císař Ferdinand I. Dobrotivý. Ve zdejší zámecké kapli byli roku 1900 oddáni také František Ferdinand d'Este a Žofie Chotková. Během

⁴⁰ KIDLESOVÁ, Simona a Jiří ŠPAČEK. *Hrady, zámky, zříceniny*: [průvodce. Praha: SW Travel, 2007. ISBN 978-80-254-0336-5.

⁴¹ BRÝCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

⁴² *Nový zámek, Zahrádky* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/?OID=3425>

⁴³ *Státní zámek Zákupy* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zamek-zakupy.cz/cs>

první světové války sloužil objekt jako nemocnice a po jejím konci přešel do rukou státu. Pro veřejnost byl poprvé zpřístupněn v roce 1951.⁴⁴

⁴⁴ KIDLESOVÁ, Simona a Jiří ŠPAČEK. Hrady, zámky, zříceniny: [průvodce. Praha: SW Travel, 2007. ISBN 978-80-254-0336-5.

5 Zříceniny

5.1 Bradlec

Popis: Zříceniny hradu Bradlec nalezneme na vysokém kopci u Bradlecké Lhoty nedaleko Jičína mezi dvěma čedičovými suky (bradly). Na jednom z nich byla vystavěna čtyřhranná obytná věž. Charakteristické bylo užití pískovcových kvádrů nazývaných štukami. Dodnes se zachovaly 3 stěny věže a zbytky zdí a obrysy budov.

Historie: V letech 1316 až 1323 byl majitelem Havel Ryba z Bradlece, později jej vlastnili Markvartové z Jíkve. Roku 1417 byl dobyt královským vojskem a postoupen královně Žofii. V roce 1421 jej dobyl Čeněk z Vartenberka a v pozdějších letech byl pleněn loupežníky. V 16. století patřil Valdštejnům a Trčkům a v této době též ztrácí svůj rezidenční význam a pustne.

5.2 Čap

Popis a historie: Tento zaniklý hrad je charakteristický pískovcovým útvarem, který vytváří siluetu na vysoké skalní ostrožně, zvaným Čapská palice. Hrad byl opevněný ve skále a nejspíš se jednalo převážně o dřevěnou stavbu. Dochoval se jen do skály vyhloubený sklep a studna. Založen byl nejspíše Jindřichem Berkou z Dubé koncem 14. století. Tento hrad existoval velice krátce, neboť v roce 1402 byl jeho synem opuštěn a pustne.

5.3 Daliměřice

Popis a historie: Jinak zvané Hradiště u Dolánek je zaniklý hrad na Turnovsku. Písemné prameny o něm ovšem mlčí. Nacházel se na ostrohu nad údolím Jizery a Vazovského potoka a chráněn byl třemi příkopy. Archeologické nálezy nám dovolují uvažovat o tom, že hrad plnil svou funkci během 2. poloviny 13. století jako přechodná rezidence Markvarticů.

5.4 Děvín

Popis: Jedná se o zříceninu hradu na vrcholu stejnojmenného kopce nad Hamerským potokem v okrese Česká Lípa. Zachovaly se pozůstatky raně gotické čtverhranné věže a obvodové hradby. Pod severní baštou byla studna s vodou. Renesanční epochu připomínají relikty sgrafitového kvádrování.

Historie: Královský hrad Děvín je zmiňován poprvé okolo roku 1260, kdy byl spravován purkrabím Jindřichem. Od poloviny 14. století do roku 1516 patřil hrad pánům

z Vartenberka. Poté jej odkoupili páni z Biberštejna, kteří jej upravili ve stylu renesance. Následně se majitelé stále častěji střídali. Po třicetileté válce byl nicméně opuštěn a zpustnul. Pískovcové kameny posloužily lidem z nedalekých vesnic ke stavbě budov a jeho zkázu dovršila novověká těžba železné rudy.

5.5 Dubá

Popis a historie: Tento dnes již zcela zaniklý hrad stával na nevysoké ostrožně na severní straně města Dubé a jeho areál byl obklopen příkopy. Hrad byl nejspíše ze dřeva i kamene a svou funkci plnil až do poloviny 14. století. Založen byl nejspíše Hynek z Dubé před rokem 1278. Koncem 14. století ztrácí rezidenční význam a zaniká.

5.6 Falkenburk

Popis a historie: Dnes po zaniklém hradu můžeme spatřit pouze zbytky obvodového zdiva na vrcholu čedičové kupy. Dosud je zde patrný příkop obehnaný vnějším valem. Prvně je hrad zmíněn roku 1415, kdy patřil Albertovi z Donína. Roku 1431 byl dobyt katolickými Lužičany a již v roce 1454 je popisován jako pustý.

5.7 Fredevald

Popis a historie: Hrad Fredevald, též známý jako Pustý zámek, nalezneme na vysoké skále nad údolím říčky Kamenice. Nejvýznamnějším pozůstatkem je obytná obdélná budova v západní části hradu. Vznikl nejspíše na sklonku 13. století a zakladateli byli pravděpodobně páni z Michalovic. Od roku 1428 patřil Vartenberkům. Koncem 15. století je zmiňován jako pustý.

5.8 Hamrštejn

Popis: Zřícenina hradu Hamrštejn se nachází na vysokém kopci zvaném Zámecký kopec nad smyčkou Lužické Nisy na území obce Machnín. Severní vrchol zaujímala čtyřhranná věž, zatímco jižní čelo kontrolovala okrouhlá věž, která poměrně dobře zachovalá a přístupná po malých schůdkách ve skále.⁴⁵ Přístupová brána se spolu se zdí zřítila v roce 1882.⁴⁶ Nedaleko

⁴⁵ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X

⁴⁶ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Ilustroval Karel LIEBSCHER, ilustroval Jan PROUSEK, ilustroval Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-060-4.

hradu se nachází vlaková zastávka na znamení Machnín-hrad směrem z Hrádku nad Nisou do Liberce. Hrad je volně přístupný.

Historie: Zakladateli hradu byli nepochybně páni z Biberštejna před pol. 14. století. První zmínka pochází konkrétně z roku 1357. Hrad stál na strategickém místě, což se projevilo za husitských válek, kdy se o něj mnohokrát vedly bitvy. V roce 1433 byl Hamrštejn dobyt sirotky pod Janem Čapkem ze Sán, později ovšem nesplňoval nároky na panskou rezidenci a v roce 1558 je již zmiňován jako pustý. Vzhledem k tomu, že byl jen málo přestavován, si dodnes Hamrštejn uchoval svoji původní podobu středověké pevnosti.

5.9 Hrad u Hvězdy (Frýdlant)

Popis a historie: Tento zaniklý bezejmenný hrad se nachází nedaleko obce Hvězda. Na centrálním skalním suku stála dřevěná, či zděná věž neobvyklého šestibokého půdorysu. Tento hrad nejspíše patřil k nejstarším panským sídlům a byl inspirovaným architekturou královských hradů. Pochází pravděpodobně z roku 1257 (jedná-li se o hrad jménem Frýdlant) a zanikl nejspíše v průběhu 14. století.

5.10 Hrad u Kvítkova

Popis a historie: Původně dvojdílný, rozlehlý bezejmenný hrad, zvaný též Pustý zámek by se dal interpretovat jako hrad přechodného typu a patří mezi nejstarší královské hrady 13. století. Ve vnitřní stavbě nejspíše převládalo dřevo. Dochovaly se pouze do skály vytesané objekty, pravděpodobně do podvalí dřevěných vícepodlažních staveb. Ve středním bloku pískovce se dochovala skalní komora s rovným stropem. Nejspíše se jednalo o rezidenci rodu Vlků z Kvítkova. Poprvé je hrad zmíněn roku 1295 a zanikl v polovině 15. století.

5.11 Hřidelík

Popis a historie: Jméno hrad obdržel po tvaru pískovcového suku, na kterém byl založen. Nitrem skály byla vysekána chodba, která vedla až na vrcholovou plošinu. Po obvodu se dochovaly dodnes zbytky kamenné hrady. První písemná zmínka pochází z roku 1334, kdy byl Hřidelík spravován pražskou diecézí. Arcibiskupství využívalo hrad také jako karcer (vězení). Od roku 1395 prameny o hradu mlčí. Předpokládá se, že zanikl během husitských válek. V 19. století byl na zříceninách vystavěn malý letohrádek na příkaz litoměřického biskupa. Dnes je volně přístupný veřejnosti.

5.12 Chlum (Kozlov)

Popis a historie: Tato zřícenina hradu se nachází nedaleko města Turnova na skalnatém ostrohu. Byl zajištěn příkopem, u jehož dna byla cisterna. V areálu vnitřního hradu se dochovaly tři do pískovce vytesané světničky. Poprvé je o Chlumu zmínka z roku 1353 ve spojitosti s Jarkem z Valdštejna, ale tento hrad vznikl nejméně o sto let dříve. K jeho zániku dochází nejspíše ještě ve 14. století.

5.13 Chudý Hrádek

Popis a historie: Tato zřícenina je příkladem malého panského sídla v údolí Dolského potoka. Velká čtverhranná okna v paláci na pískovcové skále nám napovídají, že původně příslušel nejmladší stavební etapě. Do skály jsou vytesané sklepy a kruhová studna, či cisterna. Poprvé je tento hrad zmiňovaný roku 1391 jako majetek Jindřicha staršího Berky z Dubé. Původně byl zván pouze hrádek. Před rokem 1532, v té době již majetkem Vartenberků, ztrácí svou rezidenční funkci a zaniká.

5.14 Jestřebí

Popis: Jedná se o neobvyklou zříceninu hradu ve stejnojmenné obci, a to kvůli zvláštnímu tvaru skalního suku, na kterém byl postaven. Temeno skály je širší než její základna, takže se stěny se shora kónicky zužují. V průběhu 19. století byl poničen těžbou pískovce. Jestřebí je chráněný hladinou rybníka. Zástavba hradu byla převážně dřevěná. Nejzajímavějším zbytkem hradu je prostor bývalé studny, kde se dodnes dochovala draže šlapacího vodního kola zahroubená do skály.⁴⁷ Vstup je volný.

Historie: Již roku 1295 je pod hradem psán Hynek z Jestřebí z rodu pánů z Dubé. V roce 1403 nalezneme opět zmínku o hradu spojenou s Jindřichem Berkou z Dubé. V roce 1446 byl hrad – nejspíše nuceně – prodán Čeňkem z Jestřebí jeho novému majiteli Janu ze Smiřic. Koncem 15. století patřil Vartenberkům. Později se stává pro panstvo neobytný a roku 1575 je zmiňován jako pustý.⁴⁸

⁴⁷ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

⁴⁸ *Hrad Jestřebí* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/?OID=167>

5.15 Jezdec

Popis a historie: Zaniklý hrad Jezdec, též známý jako Reitstein, nalezneme na skalnatém žulovém výchozu nad levým břehem Černé Nisy severně od Liberce. Dodnes je rozpoznatelné jeho vnější opevnění s valem se stopy úprav skalního podloží. Nejspíše tento hrad plnil pouze strážní funkci v rámci dominií pánů z Bibrštejnu. Nejsou o něm žádné dochované písemné zmínky. Archeologové jeho vznik datují do 14. až 15. století.

5.16 Kavčiny

Popis a historie: Tento malý hrádek pravděpodobně sloužil jako fortifikace nedalekého důležitého hradu Valdštejna. Nachází se na skalním hřebenu rozdělený do tří izolovaných bloků. V písemných pramenech je o něm pouze jediná zmínka z roku 1440, kdy byl dobyt Jetřichem z Miletínka, kdy sloužil hrad jako útočiště lapků. Hrad Kavčiny dokazuje životnost malých takřka nedůležitých opevnění na pískovcích v pozdním středověku.

5.17 Klinštejn

Popis a historie: Tento hrad, který zaujímal vrchol kupy nedaleko Horní Libchavy, beze stopy zmizel. Písemné údaje vypovídají o jeho existenci ve 40. letech 14. století. Klinštejn patřil rodu Ronovců. Hrad je volně přístupný, ale nevede k němu žádná turistická trasa.

5.18 Kozlov

Popis a historie: Zříceniny Kozlova zaujímají vrchol kopce u Lomnice nad Popelkou. Pozůstatkem hradu je dnes vnější opevnění tvořené příkopem a valem. Písemné prameny o Kozlově mlčí. Jediná zpráva z roku 1462 ho popisuje jako zpustlý. Archeologové jeho stavbu datují do první poloviny 14. století.

5.19 Kumburk

Popis: Zříceniny Kumburku se nalézají na vrcholku vysokého kopce nedaleko Nové Paky. Z původního gotického hradu se dodnes zachovaly zbytky zdí, sklepů a věží. Nejvýraznějším pozůstatkem hradu je přistavěný hranolový donjon z pískovcových kvádrů. V pozdní gotice bylo opevnění hradu umocněno vybudováním nového okruhu. Toto, společně

s nedostupnou polohou, proměnily Kumburk na nedobytnou pevnost. Dnes je hrad volně přístupný.⁴⁹

Historie: Nejstarší zmínka o hradu pochází z roku 1325 a to ve spojitosti s Markvartem z Vartenberka. Po tomto rodu vlastnili objekt Lichtenburkové. V této době vzniklo na Kumburku moderní dělostřelecké opevnění. V 16. století ho získali Trčkové z Lípy a po nich jej vlastnili Smiřičtí. V této době zde byla vězněna Eliška Kateřina, dcera Zikmunda Smiřického za její smilstvo s poddaným (kovářem). Odolal destrucím třicetileté války, načež ho císař Leopold nechal zbořit v roce 1658, aby nemohl být už nikdy využit nepřátelským vojskem.⁵⁰

5.20 Milčany

Popis a historie: Tato zřícenina nedaleko Holan na nevysoké kupě nad Milčanským potokem byla v minulosti chybně považována za renesanční tvrz Vítkovec. Jedinou dochovanou částí hradu je nároží plochostropé budovy z kvádrového zdiva. Založen byl koncem 14. století a patřil Berkům z Dubé, později Vartenberkům. V následujících letech již nesplňuje funkci panské rezidence a zaniká. Natáčela se zde pohádka *O princezně Jasněnce a létajícím ševci*.

5.21 Milštejn

Popis a historie: Těžbě pískovci (odtud název) padly za oběť zříceniny hradu Milštejn, který se nachází nedaleko Nového Boru. Dochovaly se pouze zbytky obvodové hradby. Válcová věž, která byla zdemolována roku 1793, měla bergfritovou dispozici. Milštejn byl od roku 1343 do 16. století rezidencí pánů Berků z Dubé.

5.22 Návarov

Popis: Zřícenina hradu Návarov se nachází na skalnatém vysokém kopci nad soutokem říčky Kamenice a Zlatého potoka poblíž Zlaté Olešnice. Nejvýraznějším pozůstatkem tohoto gotického hradu je úsek zdi druhé hradební linie, který vyplňuje průrvu mezi dvěma skalisky. Hrad nejspíše postrádal velkou věž a řadil se tak mezi tzv. plášťové dispozice. V pozdní gotice byly obytné komnaty vytápěny kachlovými kamny, o jejichž existenci vypovídají nálezy kachlů a jejich úlomků. Objekt je volně přístupný.

⁴⁹ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

⁵⁰ VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85-983-61-3.

Historie: Hrad je písemně poprvé doložen roku 1365 jako majetek Adama Heřmana z Heřmanic, ale zcela jistě vznikl dávno předtím. Roku 1380 patřil Jidřichu z Návarova a Valdštejna. Roku 1469 byl Návarov majetkem Zajíců z Házmburka. V této době byl obležen a dobyt královským vojskem Jiřího z Poděbrad. Nakonec roku 1515 připadl Smiřickým a ti ho vlastnili až do konfiskace Albrechtem z Valdštejna, načež byl tento hrad roku 1643 dobyt po šestnáctidenním obléhání Švédy. Po marných pokusech ho získat zpět, byl později na rozkaz císaře roku 1644 zbořen, aby se podobná situace nemohla opakovat.

5.23 Nístějka

Popis a historie: Tento hrad nalezneme nedaleko městečka Vysoká nad Jizerou. Vybudován byl na protáhlé a úzké ostrožně nad údolím řeky Jizery. Dvouprostorový plochostropý palác, z něhož se dodnes dochovalo torzo obvodové zdi a opěrné pilíře, vyplňuje zadní skalnatou část ostrožny. Poprvé je Nístějka zmiňována roku 1369. Pravděpodobným zakladatelem byl Jindřich z Valdštejna (Nístějka). Poté ho vlastnily další šlechtické rody, nicméně již roku 1519 je zmiňován jako pustý. Za jeho zkázou stál nejspíše velký požár. Památka je volně přístupná.

5.24 Pihel

Popis a historie: Tento hrad stával na čedičové kupě ve stejnojmenné obci. Jeho hlavní obytnou a obrannou stavbou byl nejspíše podsklepený donjon. První zmínku nalezneme roku 1396, kdy náležel Vilému z Házmburka. Roku 1423, kdy byl hrad připojen k českolipskému panství, byl nejspíše opuštěn a zpustnul.

5.25 Ralsko

Popis: Tato zřícenina se nachází na vysoké čedičové kupě stejného jména nedaleko Mimoně. Dodnes se z původně velkého hradu dochovaly hradby, pozůstatky dvou obytných věží a zbytky zdiva dalších budov včetně obvodového zdiva paláce. Zřícenina byla často terčem hledačů pokladů, kteří uvěřili legendě o pokladu zde zakopaném velikým psem. Dnes je volně přístupný.

Historie: Počátky hradu nejsou známy, někdy se jeho vznik datuje už do 10. století, ovšem výklad doložený archeology jeho vznik zasazuje do 14. a počátku 15. století. Poprvé je písemně doložen v roce 1399 jako majetek Jana Vartenberka z Ralska. V roce 1426 se ubránil

Husitům, ale již roku 1435 padl do rukou Jana Čapka ze Sán. V roce 1516 je popisován jako zpustlý.

5.26 Roimund

Popis: Zřícenina hradu Roimund se nachází 5 km jihozápadně od Chrastavy. Postaven byl na výběžku horského hřebene na levém břehu Lužické Nisy. Tento oválný areál hradu byl výborně chráněn 2 metry silnou plášt'ovou hradbou a jeho výhodnou těžko přístupnou polohou. Dodnes se nejlépe zachovalo torzo této masivní obvodové hradby. V severní části byly nalezeny stopy po palácové budově. Zřícenina je volně přístupná.

Historie: Tento hrad byl založen před rokem 1347 Janem z Donína. Toto neobvyklé jméno (Roimont – královská hora) mělo nejspíše oslavovat krále Karla. Primárně vojenský význam hradu se projevil naplno za husitských válek. Roku 1428 je zde zmiňováno 50 střelců. Zánik Roimundu nebyl nikdy jasně vysvětlen. Možná padl za oběť husitským vojskům, nebo byl později pobořen Lužičany. Nicméně je již v roce 1453 popisován jako pustý.

5.27 Ronov

Popis: Tuto zříceninu nalezneme na vrcholku čedičové homoli Ronov nedaleko České Lípy u Blíževedel a Stvolínek. Původní podobu hradu neznáme, v nejvyšším bodě skály pravděpodobně stála jediná stavba typu donjonu. Vstupní brána měla podobu čtverhranné věže, vysunutá z linie hradby. Celé opevnění bylo vystaveno v německém stylu pevnostního systému. Opevnění bylo zlepšeno v pol. 15. století, jakožto odpověď na zkušenost husitských válek. Dnes je volně přístupný.⁵¹

Historie: Ronov byl založen Ronovci někdy ve 14. století, jak napovídá jeho jméno. První písemná zmínka ovšem pochází až z roku 1427, kdy patřil Berkům z Dubé. Dnešní podoba hradu pochází až z doby, kdy jej vlastnil Vilém z Ilburka, který ho zcela přestavěl a opevnil. Toto panství mu patřilo až do roku 1488. Rezidenční funkci ztratil hrad roku 1538 a v 17. století, poté co byl vypálen Švédy, se definitivně proměnil ve zříceninu.⁵²

⁵¹ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

⁵² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Ilustroval Karel LIEBSCHER, ilustroval Jan PROUSEK, ilustroval Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-060-4.

5.28 Rotštejn

Popis: Tato zřícenina skalního hradu se nalézá na členitém pískovcovém hřebeni nedaleko Turnova. Zčásti byl tento hrad vytesán do skály a zčásti vystavěn z kamene. Kuchyně byla vytesána jako skalní světnička s dýmníkem proraženým též ve skále. Nejvýraznějším reliktem obvodní zdi na západě objektu spočívá na poloobloukovém pasu vyzděném cihlami. Dnes jsou zde vybudovány dřevěné ochozy a cesty.⁵³ Vstupné je dobrovolné, minimální cena byla stanovena na 35 Kč/dospělá osoba.⁵⁴

Historie: Tento hrad byl založen v druhé polovině 13. století Vokem z Rotštejna. Spory mezi Markvartici vedly k jeho dobytí a vyplenění v roce 1318. Rotštejn tento rod vlastnil až do počátku 15. století. Roku 1426 byl vypleněn kališníky a krátce poté nejspíše zanikl. V roce 1514 je připomínán jako pustý.

5.29 Sloup

Popis: Jméno tomuto hradu dal kdysi mohutný, osaměle stojící pískovcový blok, na kterém se nacházejí jeho pozůstatky. V minulosti jej obklopoval blatný terén, který společně s třicet metrů vysokými skalními stěnami přispíval k jeho bezpečnosti. Pozůstatky původního hradu jsou viditelné ve zbytcích konstrukce zapuštěné do skály. Původní gotická podoba stavby byla ovšem značně poškozena novověkými úpravami ve spojitosti s pobytem poutníků. Tato oblast byla obydlena již v době kamenné. Vstup do hradu je za poplatek umožněn během návštěvnické sezóny.

Historie: Hrad byl založen na počátku 14. století pravděpodobně Ronovci. Čeněk z Lipé byl roku 1324 prvním doloženým majitelem hradu Birkenstein, jak se Sloup kdysi nazýval. V letech 1330-1412 patřil příbuzným rodu Berků z Dubé. Bojovný rytíř Mikeš Pancír ze Smojna jej držel od roku 1427 a pořádal z něj loupežnické vpády do Lužice. Právě proto byl Birkenstein v roce 1444 obležen a rok poté, pod vedení Jana Smiřického, obléhání podlehl. V 16. století nahradil rezidenční funkci hradu dnes již zaniklý berkovský panský dům pod hradem. Roku 1639 byl hrad zničen Švédy. V barokním období sloužily pozůstatky Birkensteina poustevníkům, kteří jej znovu obydleli. To jim zakázal roku 1785 císař Josef II., který jej proměnil ve výletní místo. Vystavěl zde barokní komplex (křížová cesta s grottami, skalní kostel, cely poustevníků, terasovité zahrady...) a nám se tak dodnes dochovala tato unikátní památka.

⁵³ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

⁵⁴ *Hrad Rotštejn* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hradrotstejn.info/cs>

Zámek ve Sloupu, vybudovaný ve 30. letech 18. století Josefem Maxmiliánem Kinským v barokním slohu, byl později empírově upraven. Po zestátnění v roce 1945 sloužil jako rekreační středisko pro děti a později domov důchodců.⁵⁵ Dnes je sídlem instituce *Domov důchodců Sloup v Čechách*.⁵⁶

5.30 Starý Berštejn

Popis a historie: Tato zřícenina, která se nalézá na čedičovém Berkovském vrchu u městečka Dubá, je již z dále dobře viditelná. Nejstarší a nejzajímavější jsou pozůstatky donjonu lichoběžného půdorysu s obytnou místností v přízemí, jejíž okenní niky jsou opatřeny sedátky. Hrad založil nejspíše Jindřich Hlaváč z Dubé. První zmínka se datuje do roku 1423, kdy patřil Zikmundovi z Vartenberka. Po jeho přesídlení na zámek hrad zpustnul. Zřícenina je v soukromém vlastnictví a prohlídky jsou možné po domluvě s majitelem.

5.31 Stohánek

Popis a historie: Skalní hrad, nacházející se na pískovcovém suku, byl tvořen ohrazenou hospodářskou částí. Na temenu skalního suku můžeme nalézt čtverhranný objekt zahluobený do podloží, později upravený tak, aby sloužil poustevníkům. Původně dřevěný hrad byl vystavěn někdy kolem roku 1430 Benešem z Vartenberka. Po něm jej vlastnil Zdeněk z Valdštejna, ovšem již na něm nepobýval a neochraňoval ho, a tak byl Stohánek roku 1444 lužickými vosky zbořen. Později v letech 1760-1773 sloužil poustevníkům. Stohánek je volně přístupný.

5.32 Svojkov

Popis a historie: Dnes již romantická zřícenina zaujímá návrší, kterému dominuje mohutná skála. Místnosti tvořily tři patra, dnes jsou pozůstatky hradu patrné jen ve vytesaných místnostech a průchodech. V roce 1371 se pod Svojkovem píše Ješek a po něm se stal majetkem pánů z Chlumu. Roku 1445 byl dobyt lužickými vojsky a později opět obnoven. Tehdy oblíbený hrad často střídal majitele, nakonec ale zpustnul. V roce 1780 za majitelů rodu Kinských, byl Svojkov opraven v romantizujícím duchu a doplněn o letohrádek, který později zanikl. Dnes je objekt volně přístupný.

⁵⁵ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

⁵⁶ *Hrad Sloup* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.hradsloup.cz/>

5.33 Štěpanice

Popis a historie: Zříceniny hradu nalezneme na vysoko položeném ostrohu nad údolím potoka Cedron nedaleko od Dolních Štěpanic. Nejlépe dochovaný úsek hradu tvoří západní hradby s čtverhrannou baštou. První zmínka o hradu se datuje do roku 1304, kdy ho vlastnil Jan z Valdštejna. Vznikl ale již dříve během 13. století. Později ztratil svou funkci rezidence, byl opuštěn a roku 1543 je popisován jako pustý. Během 18. století byly snahy o odstřelení velké věže, ale zcela se to nepodařilo. Zbytky této věže se zřítily roku 1821. Dnes je volně přístupný.

5.34 Trosky

Popis: Tato již z daleka dobře viditelná zřícenina hradu na dvou oddělených skalních blocích je si nejnámější dominantou Českého ráje. Nachází se na vrcholu stejného jména v katastru obce Troskovic. Na obou vrcholech jsou postaveny věže. Ta nižší, zvaná Baba, je pětiboká. Druhá věž, vyšší a užší nazvaná Panna (kvůli své nepřístupnosti), je vysoká a obdélná. Mezi nimi byly situovány objekty vnitřního hradu. Tvoří dvojpólovou dispozici oblíbenou v karlovském období.⁵⁷ Díky své jedinečné podobě dnes Trosky patří mezi nejromantičtější zříceniny. Hrad je přístupný. Vstup je ovšem zpoplatněn a umožněn pouze v období návštěvnické sezóny.⁵⁸

Historie: Hrad byl založen Čeňkem z Vartenberka někdy v poslední třetině 14. století. Po jeho smrti se stal královským majetkem. V roce 1399 ho Václav IV. postoupil Otovi z Bergova. Tento rod sloužil králi Zikmundovi a husitům se jej nikdy nepodařilo dobýt (1424, 1428). Roku 1439 obsadili Trosky lstí lapkové, ale v roce 1455 Jan Zajíc z Házmburka přikoupil Trosky ke svému rozsáhlému panství hradů. Po roce 1497 často měnily majitele, jedním z nich byl Albrecht z Valdštejna. Jakožto hrad velikého vojenského významu se opět projevily Trosky jako strategický opěrný bod Švédů i císařských, kteří jej roku 1648 vypálili. Hrad se poté postupně proměnil ve zříceninu.

⁵⁷ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

⁵⁸ *Státní hrad Trosky* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hrad-trosky.eu/cs>

5.35 Valdštejn

Popis: Zříceniny slavného hradu Valdštejna, poznamenané romantickými úpravami, se nachází na táhlém hřebeni, ze kterého trčí izolované skalní bloky, blízko Turnova v okrese Semily. Hrad si prošel třemi stavebními epochami, což naznačuje, že jeho architektonický vývoj byl složitý. Ve třetí fázi vznikly na středním a zadním skalním bloku v podstatě dva samostatné na sobě nezávislé hrady. V baroku zde vznikl obloukový kamenný most se sochami svatých. Ve střední části hradu byla vystavěna kaple sv. Jana Nepomuckého. Dalších romantických úprav se dočkal během 19. století, kdy byl přistavěn nový kamenný most s cimbuřím. V kapličece je obraz světce, o kterém se tvrdí, že je to možná jediná dochovaná podobizna Karla Hynka Máchy.⁵⁹ Prohlídky se konají v sezóně, vstup je zpoplatněn.

Historie: Hrad byl založen nejspíše v pol. 13. století, kdy se po něm začala psát významná větev Markvarticů. Koncem 14. století vystřídali v držení Valdštejna jejich příbuzní Vartenberkové. V roce 1427 byl na hradě internován Zikmund Korybut. Později ve 30. letech 15. století patřil Valdštejn Ramešovi z Hrádku a Janu Čapku ze Sán. V roce 1582 za pánů ze Smiřic hrad vyhořel a ležel v ruinách. Pozdější barokní úpravy už nesouvisejí s rezidenční funkcí. V roce 1821 zříceninu romanticky upravovali Jan Lexa z Aehrenthalu a jeho syn Alois. Nyní se Valdštejn nachází v držení města Turnova.⁶⁰

5.36 Zakšín (Pustý zámek)

Popis: Jedná se o zříceninu skalního hradu nedaleko vesnice stejného jména. Jeho pozůstatky jsou umístěny na protáhlém skalním hřebenu. Původně tento hrádek ze dřeva stával na pískovcových skalách a vstup do něj byl umožněn po padacím mostě. Mezi skály byly mezery, které našly využití jako hradní příkop. Na temeno skaliska se dostaneme pomocí úzkého, do pískovce vytesaného schodiště. Hrad je volně přístupný.

Historie: Zakšín vznikl někdy ve 13. století. Zakladateli mohli být pravděpodobně Ronovci. Roku 1402 se již o Zakšínu píše, jako o majetku Václava Berka z Dubé, který ho vlastnil až do roku 1420. V rukách tohoto rodu hrad i nadále setrval až do jeho zániku, který se datuje ke konci 15. století. Důvodem bylo nejspíš připojení Zakšína ke Starému Berštejnu.

⁵⁹ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

⁶⁰ *Hrad Valdštejn* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.hrad-valdstejn.cz/>

5.37 Zbiroh

Popis: Zříceninu hradu Zbiroh bychom našli na vrcholu vysokého kopce na levém břehu Jizery mezi Železným Brodem a Turnovem na území obce Koberovy. Hrad byl obklopen hradbou a příkopy; nejlépe se dochovala východní obvodová stěna věže typu donjonu a obvodové zdi jádra z pískovcových kvádrů. Vstup do objektu byl přístupný malou branou v čelní obvodové zdi. Do skály zde byla vytesaná cisterna a sklepení. Hrad je volně přístupný.

Historie: Poprvé je objekt zmiňován v roce 1388, kdy byl majetkem Markvarta z Vartenberka. Ten se vzbouřil proti králi Václavu IV., který následně všechny jeho pevnosti dobyl a Markvarta uvěznil. Ten umírá roku 1390. Zbiroh byl založen pravděpodobně krátce předtím. Dalším majitelem byl Oto z Bergova. V té době na hradě sídlili lapkové a z tohoto důvodu byl v roce 1442 dobyt o pobořen. Roku 1458 už je popisován jako zpustlý.⁶¹

⁶¹ BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.

PRAKTICKÁ ČÁST

V rámci praktické části bakalářské práce prezentuji vypracovanou SWOT analýzu na vybraných dvou hradech, dvou zámcích a dvou zříceninách v Libereckém kraji. Památky jsem zvolila rozdílné jak ve velikosti, okresu, vlastnictví i oblíbenosti. To jsem učinila z toho důvodu, abych se mohla přesvědčit, že výsledky mé analýzy buď potvrdí, nebo vyvrátí moji hypotézu, že se v Libereckém kraji všechny památky, nehledě na jejich různorodost, setkávají víceméně se stejnými problémy jako hrad Grabštejn.

Tato část práce se dělí na samotnou SWOT analýzu, dále její vyhodnocení, shrnutí a na závěr je doplněná mými návrhy na možné další využití památek, či zlepšení stávajících služeb.

6 SWOT analýza

6.1 Hrady

6.1.1 Grabštejn

Silné stránky

- atraktivní nově opravený hrad
- možnost platby kartou
- vícero prohlídkových okruhů
- průvodce
- prohlídky v cizím jazyce
- velký počet kulturních akcí
- přehledné webové stránky
- program pro děti
- hradní občerstvení/krčma

Slabé stránky

- vysoká cena vstupného
- omezený přístup přes vojenský útvar Grabštejn
- nízká kvalifikace zaměstnanců
- chybí bezbariérový přístup
- slabé povědomí o hradě
- absence většího parkoviště

Příležitosti

- rozvoj mezinárodní spolupráce
- financování z EU
- dobrá dopravní obslužnost
- atraktivní filmová lokalita
- rozšíření prohlídkového okruhu

Hrozby

- vysoké náklady na rekonstrukci
- konkurence
- nedostatek zaměstnanců
- restituce původním majitelům

6.1.2 Houska

<u>Silné stránky</u>	- atraktivní nově opravený hrad- vícero prohlídkových okruhů- průvodce- velký počet kulturních akcí- občerstvení- zajímavá historie/legendy- levnější vstupné- velké parkoviště nedaleko památky
<u>Slabé stránky</u>	- špatná dostupnost veřejnou dopravou- chybí bezbariérový přístup- nepřehledné webové stránky
<u>Příležitosti</u>	- rozvoj mezinárodní spolupráce- financování z EU- větší propagace hradu- atraktivní filmová lokalita- rozšíření prohlídkového okruhu- zpřehlednění webových stránek
<u>Hrozby</u>	- finanční krize majitelů/uzavření hradu- konkurence- nedostatek zaměstnanců- vysoké náklady na rekonstrukci

6.2 Zámky

6.2.1 Sychrov

Silné stránky

- program pro děti
- vícero prohlídkových okruhů
- průvodce
- velký počet kulturních akcí
- občerstvení
- snadná dostupnost veřejnou dopravou
- částečný bezbariérový přístup
- parkoviště nedaleko památky
- zámecký park
- přehledné webové stránky
- prohlídky v cizím jazyce
- otevřený celoročně

Slabé stránky

- vysoká cena vstupného

Příležitosti

- rozvoj mezinárodní spolupráce
- financování z EU
- větší propagace zámku
- atraktivní filmová lokalita
- rozšíření prohlídkového okruhu
- pronájem velkým společnostem

Hrozby

- konkurence
- nedostatek zaměstnanců
- uzavírky dopravních cest
- nedostatek finančních prostředků ze státního rozpočtu

6.2.2 Zákupy

Silné stránky

- umístění v centru města
- vícero prohlídkových okruhů
- průvodce
- velký počet kulturních akcí
- občerstvení
- zajímavá historie
- velké parkoviště nedaleko památky
- zámecká zahrada
- přehledné webové stránky
- program pro děti
- možnost platby kartou

Slabé stránky

- chybí bezbariérový přístup
- vysoká cena vstupného
- chybí výklad v cizím jazyce

Příležitosti

- rozvoj mezinárodní spolupráce
- financování z EU
- větší propagace hradu
- atraktivní filmová lokalita
- rozšíření prohlídkového okruhu
- nabídka výkladů v cizím jazyce

Hrozby

- konkurence
- nedostatek zaměstnanců
- smrt medvěda v příkopu
- nedostatek finančních prostředků ze státního rozpočtu

6.3 Zříceniny

6.3.1 Hamrštejn

Silné stránky

- zajímavá nově zakonzervovaná zřícena
- snadná dostupnost po cyklostezce Odra-Nisa
- vlaková zastávka blízko památky
- volný vstup
- transbordér přímo pod hradem
- zařazení památky do ÚSKP

Slabé stránky

- špatná dostupnost autem
- chybí bezbariérový přístup
- slabé povědomí o památce
- umístění objektu (malá obec)

Příležitosti

- rozvoj mezinárodní spolupráce
- financování z EU
- větší propagace památky

Hrozby

- zřícení památky
- konkurence
- vandalismus
- vysoké náklady na stabilizaci a konzervaci

6.3.2 Trosky

Silné stránky

- všeobecně dobré povědomí o památce
- kulturní akce
- občerstvení
- parkoviště nedaleko památky
- dobře zachovalá atraktivní zřícenina
- přehledné webové stránky
- umístění objektu (z daleka viditelný)
- krásný rozhled

Slabé stránky

- špatná dostupnost veřejnou dopravou
- chybí bezbariérový přístup
- placený vstup
- omezená návštěvní doba
- nemožnost platit kartou

Příležitosti

- rozvoj mezinárodní spolupráce
- financování z EU
- větší propagace hradu
- atraktivní filmová lokalita
- nabídka prohlídky s výkladem

Hrozby

- zřícení památky
- konkurence
- nedostatek zaměstnanců
- vysoké náklady na konzervaci a stabilizaci
- vandalismus

6.4 Vyhodnocení

6.4.1 Silné stránky

Silné stránky mají pro všechny mnou zhodnocené památky jinou váhu i důležitost. Nejdůležitější konkurenční výhodou je snadná dostupnost. Ať už se jedná o přítomnost parkoviště, blízké vlakové, či autobusové zastávky, značené turistické trasy, nebo okolo vedoucí cyklostezky. U objektů, kde je placený vstup, je dále nutno zmínit možnost občerstvení, kterou ne jeden návštěvník jistě ocení. Všeobecné povědomí o památkách zajišťují pravidelně pořádané kulturní akce, atraktivní lokalita, zajímavá historie, ale také přehledné webové stránky. Nesmím též opomenout možnost prohlídky s průvodcem, jež nabídne zajímavý kulturně a historicky obohacující výklad, který návštěvníkovi pomůže památku přiblížit dnešní době.

6.4.2 Slabé stránky

Mezi často opakující se slabou stránku patří nepřítomnost bezbariérového přístupu. Jedinou památkou, která ho má alespoň částečný, je zámek Sychrov. Dalo by se jistě argumentovat, že vzhledem k historii a sní spojeným umístěním většiny památek, je vybudování bezbariérového přístupu téměř nemožné. I tak je toto častá překážka, které by se v budoucnu mělo začít věnovat více pozornosti. Nemožnost platit kreditní kartou je v dnešní moderní době dalším velkým problémem, týkajícím se nejen místních návštěvníků, ale hlavně těch zahraničních, kteří s sebou nemívají hotovost. Za zmínku také stojí omezená návštěvní doba, drahé vstupné, nebo slabé povědomí o menších památkách.

6.4.3 Příležitosti

Nejčastější uvedenou příležitostí, jak získat finance na provoz, či rekonstrukci památek je možnost dotací z Evropské Unie. Vhodné by bylo také více rozvíjet mezinárodní spolupráci mezi památkami, například pořádáním kulturních akcí, dětských zájezdů, propagační akce v zahraničí, výklady v cizím jazyce, ale i možností zahraničních stáží. Další příležitostí jak dostat objekty více do povědomí veřejnosti (i v zahraničí), je nabídka objektu k natáčení filmů. Památky s nabídkou prohlídek s průvodcem mohou také rozšířit stávající prohlídkové okruhy o nový výklad, či zpřístupnit nové prostory. U velkých honosných zámků (Sychrov) se zde též nabízí příležitost pronajímat zámecké prostory velkým firmám.

6.4.4 Hrozby

Naprostá většina zhodnocených památek sdílí společnou největší hrozbu působící z vnějšího prostředí, a tou je konkurence. Hradům, zámkům i zříceninám nejčastěji konkurují jiné památky poblíž, blízká města, či přírodní zajímavosti. V případě hradu Grabštejna je to například nedaleký hrad a zámek Frýdlant, nebo hrad Lemberk. Ztráta, či omezení finančních zdrojů, tvoří u všech památek další společnou hrozbu. Objekty patřící Národnímu památkovému ústavu čerpají peníze ze státního rozpočtu, který se ale mění v závislosti na ekonomické situaci. Vezmeme-li v potaz památky v soukromém vlastnictví (Houska), hrozbou je nedostatek vlastních financí na provoz objektu. V oblasti cestovního ruchu patří mezi rizika uzavírky dopravních cest, výluky vlaků a zrušení autobusových spojů. Zříceniny ohrožuje případné další poškození památky, jakým je například vandalství, které je může nenapravitelně zničit. V dnešní době extrémně nízké nezaměstnanosti také vzniká riziko nedostatku (kvalifikovaných) zaměstnanců. Další unikátní hrozbě čelí zámek Zákupy. Nikdo totiž přesně neví, co se stane po smrti oblíbeného medvěda Medouška, žijícího v hradním příkopu, a jak tato událost případně ovlivní návštěvnost.

7 Shrnutí

Z provedené SWOT analýzy lze vyčíst, že u zhodnocených památek převažují příležitosti nad hrozbami, a slabých stránek je méně než silných. K tomu, aby se posuzované objekty mohly dále zlepšovat a rozvíjet, je důležité tyto slabé stránky co nejvíce minimalizovat. Ke zvýšení návštěvnosti objektům velmi přispívá propagace pomocí internetových stránek. Dalším velikým plusem je, pokud jsou tyto stránky přehledné a je možné se v nich snadno zorientovat. Téměř všechny památky jsou přizpůsobené pro děti - často pro ně pořádají speciální programy, nebo prohlídky.

Součástí SWOT analýzy jsou také slabé stránky. V tomto případě mezi ně patří nejčastěji absence bezbariérového přístupu. Zde by se dalo argumentovat, že účelem hradů, (zámků) a zřícenin bylo všem přichozím co nejvíce znesnadnit výstup, a vybudování bezbariérového přístupu je tak téměř nemožné.

Financování z fondů Evropské Unie patří mezi největší příležitosti. EU usiluje o zachování našeho evropského dědictví a je v zájmu nás všech je v tom podporovat a o dotace aktivně žádat. S nárůstem oblíbenosti historických snímků též stoupá zájem o natáčení filmů na historických památkách. Krom toho, že to objektu přináší nemalý obnos, slouží následný film také jako reklama, která v podstatě nic nestojí. Těžko říci, zda je vhodné, aby všechny naše větší památky měly průvodce, či komentovanou prohlídku. Ne každý návštěvník o to stojí a mnozí si objekt rádi prohlédnou sami bez doprovodu.

Památkám toho nehrozí naštěstí příliš. Nejčastějším rizikem je nedostatek financí na jejich provoz a obnovu, který není nevyčerpatelný, a proto by se s ním mělo zacházet rozumně a zodpovědně. Dále stojí za zmínku hrozba uzavírek, změn jízdních řádů autobusů a výluky vlaku. Z tohoto důvodu je dobré o podobných nepříjemnostech předem varovat na webu objektu a případně navrhnout alternativní trasu.

7.1 Návrhy možného využití a zlepšení služeb

Jedním z návrhů na zlepšení je větší zviditelnění památek na internetu. Pokud tomu tak ještě není, měly by si všechny větší památky s placeným vstupem vytvořit vlastní profil na sociálních sítích, pomocí kterého mohou rychle a efektivně informovat potenciální návštěvníky o nadcházejících kulturních akcích. Takto si také lidé mají možnost snadno mezi sebou sdílet fotografie a zkušenosti, jak dobré, tak i ty špatné. Tímto se také významně usnadní a urychlí komunikace se správou hradu.

Stále více lidí si pořizuje osobní automobil. Z tohoto důvodu by bylo vhodné, pokud je to alespoň trochu možné, vystavět nedaleko památky parkoviště. Často jsem slyšela na hradě Grabštejně, že je malé parkoviště příliš plné a další lidé nemají kde zaparkovat.

Cílení na určitou skupinu návštěvníků je dalším možným návrhem, jak zvýšit návštěvnost. Jednou takovou skupinou jsou například rodiny s malými dětmi. Mnohdy se na prohlídku čeká i půl hodiny. Zřízením nějakého dětského koutku by rodičům odpadnul stres s hlídáním neposedného zrudělého dítěte. Dalším takovým krokem jsou speciální dětské prohlídky, které dnes mnoho památek již nabízí. Vybudováním bezbariérového přístupu se objekt ihned zaměřuje též na postižené a na vozíčku upoutané občany. Co se zahraničních návštěvníků týče - Liberecký kraj sousedí se dvěma zahraničními státy (Polsko, Německo), tím pádem by jistě stálo za to, aby se památky zaměřily více i na návštěvníky z těchto zemí. Toho lze dosáhnout aktivní propagací v zahraničí, nabídkou cizojazyčných prohlídek a textů. Orientaci jim velice usnadní překlad informačních cedulí do cizích jazyků.

S rozvíjející se technologií by se mělo uvažovat o zavedení audio průvodců, jak už je tomu nějakou dobu v zahraničí. Odpadl by tím problém s nalezením cizojazyčného průvodce, snížily by se ve výsledku náklady na zaměstnance a návštěvník by si výklad mohl přehrát vícekrát a bez faktických chyb, kterých se průvodci někdy nechtěně dopouští. Návštěvníci by se v objektu mohli volně procházet tak dlouho, jak jim je příjemné, a nebyli by tlačeni předčasně do jiných místností. Toto je pro naše památky samozřejmě velký krok, proto bych navrhovala nejprve zavést audio průvodce pro cizince a dobrovolně i pro každého, kdo by o něj stál. Později bych je zavedla plošně pro všechny návštěvníky.

Závěr

Bakalářská práce Hrady a zámky Libereckého kraje se dělí na dvě části. V teoretické části přibližuje čtenáři charakteristiku kraje, nabízí náhled do jeho historie, vysvětluje pojmy jako je cestovní ruch a SWOT analýza, a dále přehledně prezentuje seznam hradů, zámků a zřícenin v Libereckém kraji. V praktické části jsem se zabývala vypracováním SWOT analýzy na celkem šesti památkách (hrady Grabštejn, Houska; zámky Sychrov, Zákupy; zříceniny Hamrštejn, Trosky). V další kapitole je sepsáno podrobné vyhodnocení této analýzy a mé návrhy na zlepšení služeb nabízených návštěvníkovi.

Hlavním cílem práce je přehledně zmapování hradů, zámků a zřícenin Libereckého kraje a následně pomocí provedené analýzy na vybraných objektech, určit strategické kroky, které by mohly vést ke zlepšení služeb pro návštěvníky. Vzhledem k výsledkům mé analýzy jsem došla k závěru, že většina zhodnocených památkových objektů v Libereckém kraji čelí stejným potížím, jako hrad Grabštejn, kde jsem několik let dělala průvodkyni. Potěšilo mě zjištění, že se nabídka služeb na našich památkách stále zlepšuje a vyvíjí, otevírají se nové prohlídkové okruhy, zavádějí se speciální prohlídky pro děti a v neposlední řadě se stále častěji na hradech a zámcích pořádají různé kulturní akce. Také jsem všeobecně spokojena s tím, jak se stát i soukromí majitelé o své památky dobře starají, postupně je opravují, aby mohly být později z co největší části zpřístupněny veřejnosti.

Zpracovaná bakalářská práce může pomoci v rozšíření povědomí o mnohých z těchto památek, které nejsou obecně příliš známé. Doufám, že potenciálnímu návštěvníkovi tato práce poslouží jako průvodce při rozhodování, jaké památky má možnost Libereckém kraji navštívit a nabídne mu bližší pohled na historickou a kulturní hodnotu hradů a zámků celého regionu.

Tištěné zdroje

- ANDĚL, Rudolf. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III - Severní Čechy*. I. vyd. Praha: Svoboda, 1984. ISBN 25-089-84.
- BRYCH, Vladimír a Jan RENDEK. *Hrady a zámky Libereckého kraje*. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-866-6001-X.
- DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-62-1.
- KIDLESOVÁ, Simona a Jiří ŠPAČEK. *Hrady, zámky, zříceniny: [průvodce]*. Praha: SW Travel, 2007. ISBN 978-80-254-0336-5.
- MELANOVÁ, Miloslava, Rudolf ANDĚL, Robert KVAČEK, Markéta LHOTOVÁ, Kateřina PORTMANN a Milan SVOBODA. *Liberec*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny českých, moravských a slezských měst*. ISBN 978-80-7422-484-3.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Ilustroval Karel LIEBSCHER, ilustroval Jan PROUSEK, ilustroval Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-060-4.
- VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85-983-61-3.
- VYSTOUPIL, Jiří. *Atlas cestovního ruchu České republiky*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006. ISBN 80-239-7256-1.

Netištěné zdroje

- VANÍČEK, Jiří, RUX, Jaromír. *Aktuální problémy cestovního ruchu „Kulturní cestovní ruch“*. Sborník mezinárodní konference. Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2010, s. 123, 169 s.

Elektronické zdroje

- BOCK, Jiří. *Liberecký deník: Historie osídlení Liberce. Co ukryvaly dějiny?* [online]. 29. 12. 2013 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://liberecky.denik.cz/zpravy_region/historie-osidleni-liberce-co-ukryvaly-dejiny-20131228
- *Visit Liberec: Historie města Liberec* [online]. Městské informační centrum Liberec, 2013 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/historie>
- PALATKOVA, Monika. Destinační management a vytváření produktu v cestovním ruchu: Prolínání destinací a destinační partnerství [online]. Praha, 2006 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/3869c784-9a21-41d7-aa4e-3ae736eccbe4/GetFile7_3.pdf . Skripta. Hospodářská komora hlavního města Prahy.
- SVOBODA, Milan a Miloš KADLEC. *Památková péče, cestovní ruch a veřejná správa.* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/efcd9671-4737-427b-bab5-1b6be507e800/GetFile10_1.pdf
- STŘELEČEK, Jiří. SWOT analýza. Vlastní cesta [online]. Brno, 2012 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.vlastnicesta.cz/metody/swot-analyza/>
- Zámek Nový Falkenburk: Jablonné v Podještědí [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.jablonnevp.cz/zamek-novy-falkenburk/os-1008>
- Český statistický úřad [online]. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/0207004001>
- Magni: Cesty s příběhem [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <http://www.magni.cz/history/region-history/6-severovychodni-cechy>
- Státní hrad a zámek Frýdlant [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zamek-frydlant.cz/cs>
- Vodní hrad Lipý [online]. Česká Lípa, 2018 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.lipy.cz/vodni%2Dhrad%2Dlipy/d-1003/p1=1014>
- Státní hrad Grabštejn [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hrad-grabstejn.cz/cs>
- Hrad Houska - brána do pekel [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hradhouska.cz/>
- Zámek Doksy [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.zamekdoksy.cz/>
- Zámek Horní Libchava [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zamekhornilibchava.cz/>

- Prázdné domy: Zámek Kuřívody [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/2714-zamek-kurivody>
- Zámek Svijany [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zameksvijany.cz/>
- Státní zámek Zákupy [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zamek-zakupy.cz/cs>
- Nový zámek, Zahrádky [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/?OID=3425>
- Hrad Jestřebí [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/?OID=167>
- Hrad Sloup [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.hradsloup.cz/>
- Hrad Rotštejn [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hradrotstejn.info/cs>
- Státní hrad Trosky [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.hrad-trosky.eu/cs>
- Hrad Valdštejn [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.hrad-valdstejn.cz/>
- Zámek Český Dub - johanistká komenda [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_cesky_dub.htm

Přílohy

Příloha A – obrazové přílohy

Příloha A – obrazové přílohy

Obrázek č. 1: Hrad Bezděz

Zdroj: ČTK. *Deník* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<https://www.denik.cz/cestovani/bezdez-hrad-ktery-nedobyli-ani-husite-20150624.html>

Obrázek č. 2: Zřícenina hradu Bradlec

Zdroj: DRAHOŇOVSKÝ, Milan. *Český ráj* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<http://www.cesky-raj.info/dr-cs/1302-.html>

Obrázek č. 3: Zřícenina hradu Čap

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Fototuristika* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.fototuristika.cz/tips/detail/338>

Obrázek č. 4: Skalní hrad Čertova ruka

Zdroj: LAZÁK, Roman. *Turistika* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.turistika.cz/mista/certova-ruka-skalni-hrad/detail>

Obrázek č. 5: Vodní hrad Lipý

Zdroj: ARCHIV ČESKÁ LÍPA. *Novinky* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.novinky.cz/vase-zpravy/liberecky-kraj/ceska-lipa/5846-53603-vodni-hrad-lipy-laka-na-staroceske-vanoce.html>

Obrázek č. 6: Zámek Český Dub (Johanitská komenda)

Zdroj: FABIAN, Petr. *Hrady a zříceniny* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.hrady-zriceniny.cz/img/foto/201813/DS106094.JPG>

Obrázek č. 7: Zřícenina hradu Děvín

Zdroj: NASTOUPILOVÁ, Jana. *Českolipsko* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.ceskolipsko.info/dr-cs/17339-na-zriceninu-hradu-devin.html>

Obrázek č. 8: Zámek Doksy

Zdroj: ZÁMEK DOKSY. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/zamek-doksy.aspx>

Obrázek č. 9: Zřícenina hradu (Starý) Falkenburk

Zdroj: PANORAMIO.COM. *Region Jizerské hory a Liberecko* [online]. [cit. 6.5.2019].
Dostupný na WWW: <https://www.region-jizerskehory.cz/turisticke-zajimavosti/hrady-zamky-kaple/stary-falkenburg/>

Obrázek č. 10: Hrad Fredevald (Pustý zámek)

Zdroj: KÜHN, Jiří. *Lužické hory* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<http://www.luzicke-hory.cz/mista/index.php?pg=zmpuszc>

Obrázek č. 11: Hrad a zámek Frýdlant

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 12: Hrad Frýdštejn

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 13: Hrad Grabštejn

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 14: Zřícenina hradu Hamrštejn

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 15: Zámek Horní Branná

Zdroj: DRAHOŇOVSKÝ, Milan. *Památky v Libereckém kraji* [online]. [cit. 6.5.2019].
Dostupný na WWW: <http://www.pamatkylk.cz/dr-cs/1250-.html>

Obrázek č. 16: Zámek Horní Libchava

Zdroj: TRIN VORÁČKOVÁ, Lenka. *Regionální turistické informační centrum Česká Lípa* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://turistika.mucl.cz/zamek-horni-libchava/os-1297>

Obrázek č. 17: Zámek Horní Police

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Kultura* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.kultura.cz/profile/5383-zamek-horni-police>

Obrázek č. 18: Hrad Houska

Zdroj: HAVEL, David. *David Havel píše* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://davidhavel.pise.cz/514-hrad-houska-aneb-brana-pekkel.html>

Obrázek č. 19: Hrad u Hvězdy (Frýdlant)

Zdroj: FABIAN, Petr. *Hrady a zříceniny* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.hrady-zriceniny.cz/img/foto/2014j2/DSC41966.JPG>

Obrázek č. 20: Hrad u Kvítkova

Zdroj: MIKOLÁŠ, David. *O hradech* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: http://www.o hradech.eu/images/hrad_u_kvilkova/Hrad_u_Kvitkova/page00005.htm

Obrázek č. 21: Zámek Hrubá Skála

Zdroj: ANTOŠ, Luděk. *Český ráj* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<http://www.cesky-raj.info/dr-cs/1253-.html>

Obrázek č. 22: Zámek Hrubý Rohozec

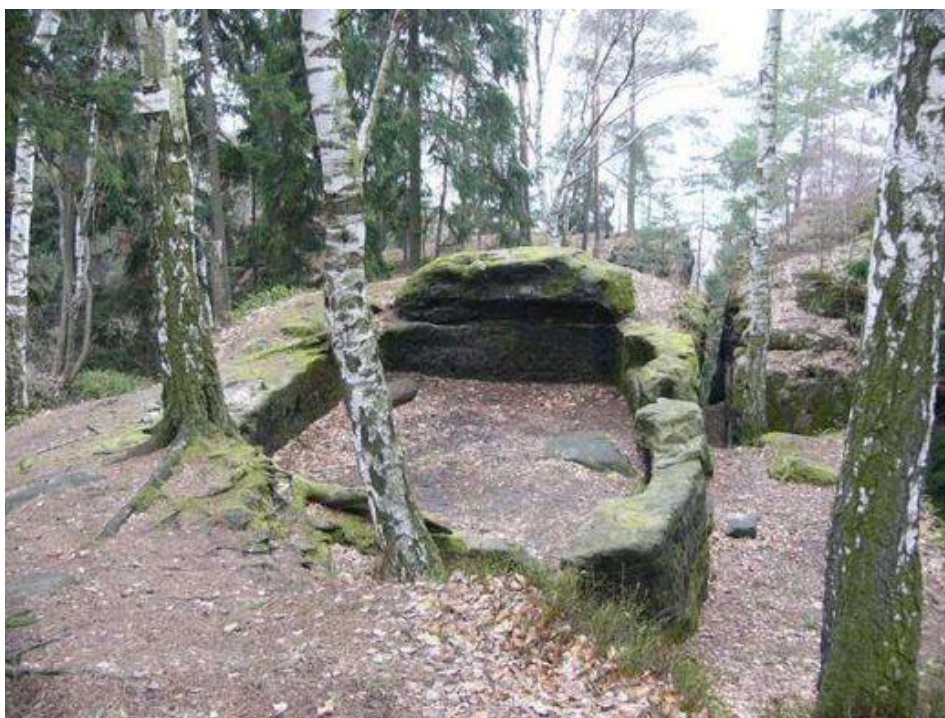
Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 23: Zřícenina hradu Hřídělík

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/zricenina-hradu-hridelik.aspx>

Obrázek č. 24: Zřícenina hradu Chlum (Kozlov)

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Interregion Jičín* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: http://www.interregion.cz/turistika/hrady_zamky/chlum/chlum.htm

Obrázek č. 25: Zřícenina hradu Chudý Hrádek

Zdroj: GALERTOVÁ, Martina. *Mapy.cz* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://mapy.cz/zakladni?x=14.5074380&y=50.5895097&z=17&source=base&id=1704040&gallery=1>

Obrázek č. 26: Zřícenina hradu Jestřebí

Zdroj: VANČATOVÁ, Jana. *Novinky* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.novinky.cz/vase-zpravy/liberecky-kraj/ceska-lipa/5142-47422-vydejte-se-vzhuru-studnou-na-zriceninu-hradu-jestrebi.html>

Obrázek č. 27: Zřícenina hradu Jezdec

Zdroj: GERGELČÍK, Miroslav. *Mapy.cz* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://mapy.cz/zakladni?x=15.0981090&y=50.7955930&z=13&source=base&id=2113616&gallery=1>

Obrázek č. 28: Zámek Jilemnice

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Město Jilemnice* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://ic.mestojilemnice.cz/cz/krkonosske-muzeum/>

Obrázek č. 29: Skální hrad Kavčiny

Zdroj: PIŠI, Dušan. *Turistika* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<https://www.turistika.cz/mista/zricenina-skalniho-hradku-kavciny/detail>

Obrázek č. 30: Zřícenina hradu Klinštejn

Zdroj: FABIAN, Petr. *Hrady a zříceniny* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<https://www.hrady-zriceniny.cz/img/foto/2013j/DSC30579.JPG>

Obrázek č. 31: Zřícenina hradu Kozlov

Zdroj: SDRUŽENÍ PRO ZÁCHRANU HRADU KUMBURKU. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.kudyznudy.cz/Aktivita-a-akce/Aktivita/Zricenina-hradu-Kozlov-u-Lomnice-nad-Popelkou.aspx>

Obrázek č. 32: Zřícenina hradu Kumburk

Zdroj: JÁNSKÝ, Mirek. *Mapy.cz* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://mapy.cz/zakladni?x=15.4456055&y=50.4934952&z=17&source=base&id=1701943&gallery=1>

Obrázek č. 33: Zámek Kuřívody

Zdroj: PEŠTA, Jan. *Staveniště-historický průzkum* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.shp-pesta.cz/kurivody-okres-ceska-lipa-zamek>

Obrázek č. 34: Zámek Lemberk

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 35: Lázně Libverda

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Lázně.net* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.lazne.net/vikendove-pobyty/ceska-republika/lazne-libverda/>

Obrázek č. 36: Liberecký zámek

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 37: Zámek Lomnice nad Popelkou

Zdroj: KIS MĚSTA LOMNICE NAD POPELKOU. *Český ráj* [online]. [cit. 6.5.2019].
Dostupný na WWW: <http://www.cesky-raj.info/dr-cs/1266-.html>

Obrázek č. 38: Zámek Malá Skála

Zdroj: 220 W. *Mapy.cz* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<https://mapy.cz/zakladni?x=15.1762845&y=50.6420079&z=13&source=base&id=1715983&gallery=1>

Obrázek č. 39: Zřícenina hradu Milčany

Zdroj: PUBLIC DOMAIN, Zákupák. *Informuji.cz* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.informuji.cz/objekt/11106-zricenina-hradu-milcany/>

Obrázek č. 40: Zřícenina hradu Milštejn

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/hrad-milstejn.aspx>

Obrázek č. 41: Zámek v Mimoni

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Ano, bude líp* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.anobudelip.cz/cs/liberecky-kraj/makame/aktuality/novinky/marie-raskova-z-mimone-na-nasem-meste-nam-zalezi-17499.shtml>

Obrázek č. 42: Zřícenina hradu Návarov

Zdroj: ČÁSTKA, Jiří. *Mediafoto* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.mediafoto.cz/fotobanka/media.details.php?mediaID=4601>

Obrázek č. 43: Zřícenina hradu Nístějka

Zdroj: BROJOVÁ, Jana. *Město Semily* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://m.semily.cz/nistejka-zricenina-hradu/os-1153>

Obrázek č. 44: Zámeček Nová Louka (Bedřichov)

Zdroj: HORNOVÁ, Eva. *Český ráj* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.cesky-raj.info/dr-cs/18077-z-nove-louky-za-krasami-prirody.html>

Obrázek č. 45: Zámek Nový Berštejn

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Svatba na zámku* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.svatbanazamku.eu/svatba/svatba-na-zamku-berstejn/>

Obrázek č. 46: Zámek Nový Falkenburk

Zdroj: GLAUBITZ, Thomas. *Český ráj* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.cesky-raj.info/dr-cs/1270-.html>

Obrázek č. 47: Zřícenina hradu Pihel

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Kultura* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<http://www.kultura.cz/profile/5967-zanikly-hrad-pihel>

Obrázek č. 48: Zřícenina hradu Ralsko

Zdroj: ANDERLE, Ivan. *iTRAS* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<http://itras.cz/hrad-ralsko/galerie/17849/>

Obrázek č. 49: Zřícenina hradu Roimund

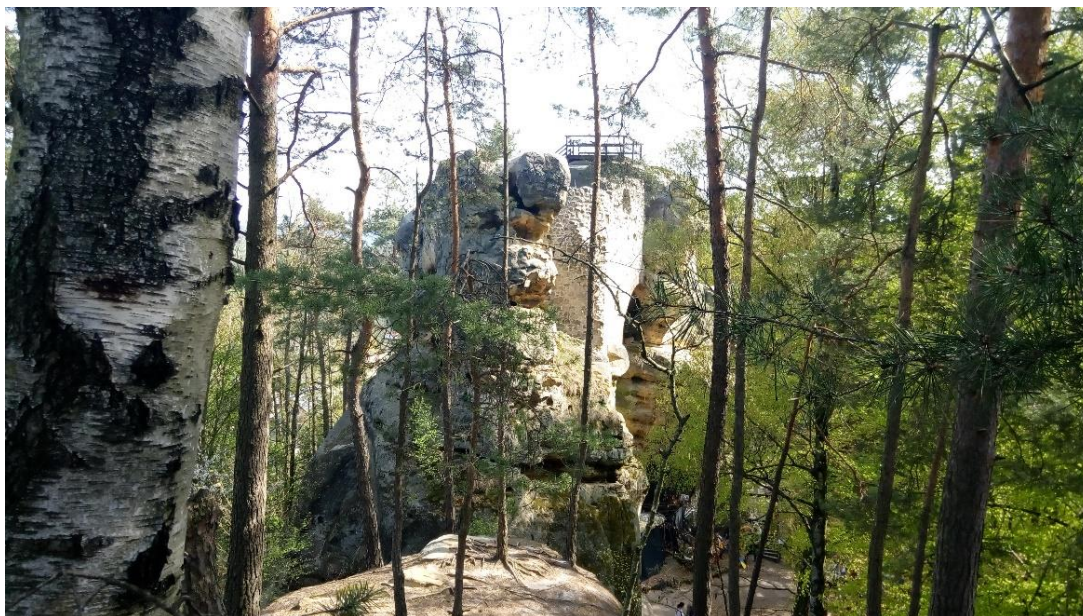
Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 50: Zřícenina hradu Ronov

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/hrad-ronov-u-ceske-lipy.aspx>

Obrázek č. 51: Zřícenina hradu Rotštejn

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 52: Zámek v Semilech

Zdroj: ŠAFUS, Ivo. *Cokoli v okolí* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW:
<https://www.cokolivokoli.cz/7063-zamek-semily/>

Obrázek č. 53: Skální hrad Sloup

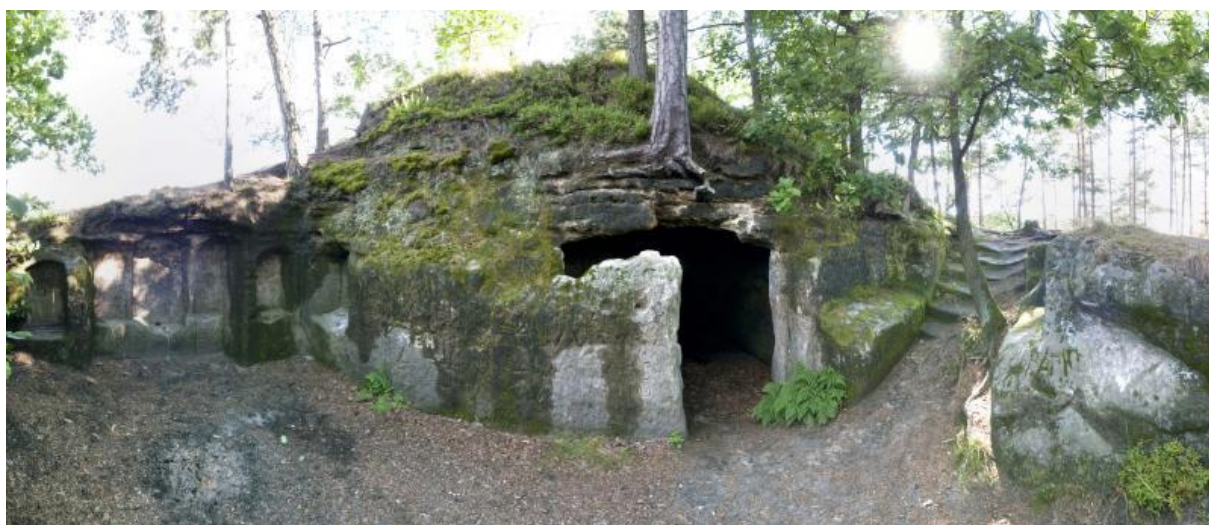
Zdroj: BRANDOS, Otakar. *Treking.cz* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.treking.cz/regiony/sloup-hrad.htm>

Obrázek č. 54: Zřícenina hradu Starý Berštejn

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Zricenina-hradu-Stary-Berstejn.aspx>

Obrázek č. 55: Skální hrad Stohánek

Zdroj: DRAHOŇOVSKÝ, Milan. *Česká ráj dětem* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.ceskyrajdetem.cz/dr-cs/1295-zbytky-skalniho-hradu-stohanek.html>

Obrázek č. 56: Zámek Stvolínky

Zdroj: KAŠLÍKOVÁ, Eva. *Mizející památky* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://mizejicipamatky.cz/index.php/zamek-stvolinky/zamek-stvolinky/zamek-stvolinky-1-8550>

Obrázek č. 57: Zámek Svijany

Zdroj: ČTK. *Liberecká Drbna* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://m.libereckadrbna.cz/zpravy/spolecnost/11129-provoz-zamku-svijany-pomohou-financovat-hotel-a-restaurace.html>

Obrázek č. 58: Zřícenina hradu Svojkov

Zdroj: ŠAFUS, Ivo. *Cokoli v okolí* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.cokolivokoli.cz/7271-skalni-hrad-svojkov/>

Obrázek č. 59: Zámek Sychrov

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 60: Zřícenina hradu Štěpanice

Zdroj: NOVOTNÝ, Tomáš. *Mapy.cz* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://mapy.cz/zakladni?x=15.5394143&y=50.6406830&z=17&source=base&id=1702908&gallery=1>

Obrázek č. 61: Zřícenina hradu Trosky

Zdroj: DUFEK, Milan. *Malování miniatur* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://malovanifigurek.cz/category/nezarazene/>

Obrázek č. 62: Hrad Valdštejn

Zdroj: PROFIMEDIA.CZ. *Novinky* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.novinky.cz/cestovani/480258-nocni-prohlidky-na-valdstejnu-maji-u-turistu-velky-uspech.html>

Obrázek č. 63: Zámek Vartenberk

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 64: Zámek Velký Valtínov

Zdroj: KÜHN, Jiří. *Lužické hory* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.luzicke-hory.cz/mista/index.php?pg=obvvalc>

Obrázek č. 65: Hrad Vranov

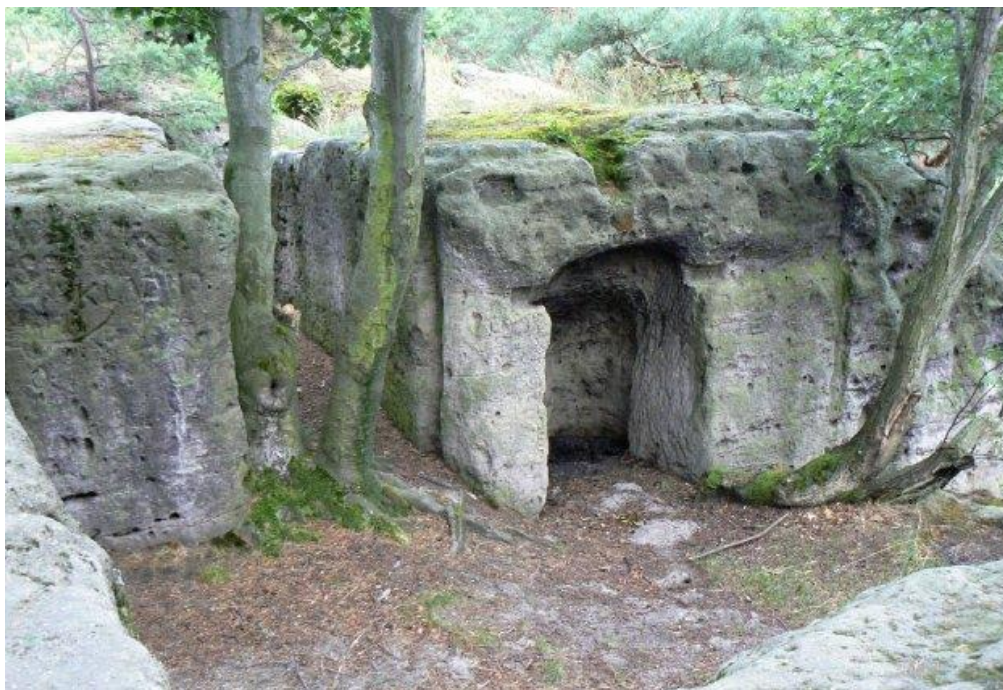
Zdroj: SEDLÁČEK, Pavel. *Vranov - Pantheon* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.vranov-pantheon.cz/>

Obrázek č. 66: Zámek Zahrádky

Zdroj: JELÍNEK, Jiří. *Českolipský Deník* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: https://ceskolipsky.denik.cz/zpravy_region/az-sest-set-milionu-korun-ma-stat-rekonstrukce-vyhoreleho-zamku-v-zahradkach-20180205.html

Obrázek č. 67: Zřícenina hradu Zakšín

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. *Kultura* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.kultura.cz/profile/5147-zricenina-hradu-zaksin>

Obrázek č. 68: Zámek Zákupy

Zdroj: Archiv autorky

Obrázek č. 69: Zřícenina hradu Zbiroh

Zdroj: DRAHOŇOVSKÝ, Milan. *Český ráj* [online]. [cit. 6.5.2019]. Dostupný na WWW: <http://www.cesky-raj.info/dr-cs/1351-.html>